

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. Н. КАРАЗІНА

Т. В. Челомбітько

**КОНСТИТУЦІЙНЕ ЗАКОНОДАВСТВО
ТА ОСНОВИ ОКРЕМИХ ГАЛУЗЕЙ
ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ**

Навчальний посібник

Харків – 2025

Рецензенти:

А. М. Бровдій – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри правового забезпечення господарської діяльності Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова;

В. Е. Лунячек – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки іноземної філології та перекладу Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця;

О. А. Устименко – кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

*Затверджено до друку рішенням Вченої ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 10 від 27 травня 2024 року)*

Челомбітько Т. В.

Ч-39 Конституційне законодавство та основи окремих галузей законодавства України : навчальний посібник / Т. В. Челомбітько. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2025. – с. 132.

Посібник містить у собі теоретичний та практичний матеріал курсу «Основи права» з Конституційного права України та основ окремих галузей законодавства України для іноземних студентів, що навчаються на підготовчих відділеннях ЗВО України.

Мета посібника – розвиток та вдосконалення мовних навичок іноземних студентів, а також їх вміння читати та розмовляти на базі текстів з основ права. Посібник сприятиме розвитку критичного мислення, рефлексії, умінню розмірковувати, а також розширенню та закріпленню знань у сфері спеціальної лексики з права.

Навчальний посібник призначено для іноземних студентів, які навчаються на підготовчих факультетах ЗВО України та планують у подальшому продовжити навчання за спеціальністю «Правознавство». Текст навчального посібника містить навчальний матеріал, який адаптовано до лексичного та професійного рівня знань іноземних студентів на підготовчих відділеннях ЗВО України.

УДК 34(477)(075.8.054.6)

© Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, 2025

© Челомбітько Т. В., 2025

© Пруднік Н. Є., макет обкладинки, 2025

ЗМІСТ

Передмова.....	4
РОЗДІЛ 1. КОНСТИТУЦІЙНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ.....	6
ТЕМА 1. Конституція України – основний закон держави та суспільства.....	6
ТЕМА 2. Громадянство України	11
ТЕМА 3. Конституційні права, свободи та обов’язки людини та громадянина	18
ТЕМА 4. Органи державної влади в Україні	26
РОЗДІЛ 2. ОСНОВИ ОКРЕМИХ ГАЛУЗЕЙ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ	35
ТЕМА 5. Основи цивільного законодавства.....	35
ТЕМА 6. Основи житлового законодавства	42
ТЕМА 7. Основи трудового законодавства	47
ТЕМА 8. Основи адміністративного права України та законодавства про адміністративну відповідальність	52
ТЕМА 9. Основи кримінального законодавства.....	60
Термінологічний словник.....	67
Словник	74
Перелік нормативно-правових документів, використаних у навчальному посібнику	103
Витяги із законодавчих актів	104

ПЕРЕДМОВА

Навчальний посібник «Основи права. Конституційне законодавство та основи окремих галузей законодавства України» призначено для іноземних студентів, які навчаються на підготовчих факультетах ЗВО України, а також може бути використаний студентами-іноземцями першого курсу правознавчих спеціальностей, що навчаються на основних факультетах ЗВО України.

Матеріали навчального посібника сприятимуть розвитку критичного мислення студентів, а також умінню формулювати аналітичні судження. Специфікою викладання на підготовчих відділеннях є недостатній рівень іноземних студентів щодо володіння мовою, якою вивчається курс. У зв'язку із цим існує нагальна потреба у створенні спеціального навчального посібника, що буде орієнтовано на аудиторію іноземних студентів.

Матеріал посібника складається з двох розділів: «Конституційне законодавство України» та «Основи окремих галузей законодавства України». Розділи наповнені текстами, таблицями та схемами, що дає можливість систематизувати правову інформацію в доступній логічній формі та змінити вид навчальної діяльності при самостійній роботі. Після кожної теми розміщено контрольнo-узагальнюючі завдання для перевірки засвоєння та закріплення навчального матеріалу. Подані у додатках статті нормативно-правових актів до кожної теми доповнюють навчальний матеріал, полегшують розуміння текстів та є самостійним джерелом знань студентів.

Метою навчального посібника «Основи права. Конституційне законодавство та основи окремих галузей законодавства України» є формування й усвідомлення тісного зв'язку між правовими знаннями та суспільними відносинами, розуміння системи загальнолюдських принципів і цінностей, відображених у Конституції, законах України та правовій системі в цілому; розвиток правової та соціальної грамотності; формування позитивного ставлення до дотримання правових норм, ініціативності в реалізації своїх прав; розвинення вміння користуватися правовими актами та правничою літературою; формування вміння застосовувати норми права в конкретних життєвих ситуаціях.

Навчальний посібник «Основи права. Конституційне законодавство та основи окремих галузей законодавства України» складено відповідно до програми курсу для іноземних студентів підготовчого відділення Навчально-наукового інституту міжнародної освіти Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Посібник містить українсько-англійсько-турецько-арабсько-китайський словник та термінологічний словник основних юридичних термінів, що використовуються в матеріалах посібника.

Автор висловлює подяку Фрегер-Коваленко Ірині Ігорівні (Україна), Андрєєвій Катерині Ігорівні (Україна) та Хвайтер Мохаммеду (Палестина) за допомогу в перекладі словника.

Особливу подяку автор висловлює рецензентам: доктору педагогічних наук, професору, професору кафедри педагогіки іноземної філології та перекладу Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця В. Е. Лунячеку, кандидату юридичних наук, доценту, доценту кафедри правового забезпечення господарської діяльності Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова А. М. Бровдій та кандидату юридичних наук, доценту, завідувачу кафедри цивільно-правових дисциплін Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна О. А. Устименко за цінні поради та рекомендації під час роботи над навчальним посібником.

РОЗДІЛ 1

КОНСТИТУЦІЙНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ

ТЕМА 1

КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ – ОСНОВНИЙ ЗАКОН ДЕРЖАВИ ТА СУСПІЛЬСТВА

1. Поняття Конституції.
2. Структура Конституції України.
3. Юридичні властивості Конституції України.
4. Функції Конституції України.

Робота зі словником. Перекладіть нові слова на рідну мову за допомогою словника.

джерело
проголошення *-чого?*
від імені *-кого?*
забезпечити, забезпечувати
гідний, *-а, -е, -і*
спрямувати
найважливіший, *-а, -е, -і*
термін дії
преамбула
містить, містити *-що?*
функціональний, *-а, -е, -і*
призначення
державний лад
регламентувати, регламентує
статус *-кого?*, правовий статус

депутат
обрання
припинення *-чого?*
вступ у дію
верховенство *-чого? (права)*
гармонійний, *-а, -е, -і*
співвідношення
підстава
доповнення
установчий, *-а, -е, -і*
стабілізуючий, *-а, -е, -і*
стабілізувати
багатопартійність
народовладдя
обмежувальний, *-а, -е, -і*

1. Поняття Конституції

Основними джерелами права України є Конституція України, Декларація про державний суверенітет та Акт проголошення незалежності України.

Конституція – це єдиний нормативно-правовий акт, який є Основним Законом держави та регулює найбільш важливі суспільні відносини в державі.

Конституцію України було прийнято 28 червня 1996 року. День Конституції (28 червня) – це державне свято в Україні.

Конституція України має такі характеристики:

- прийнята від імені Українського народу;
- забезпечує права і свободи людини та гідні умови її життя;
- спрямована на розвиток демократичної держави;
- регулює найважливіші суспільні відносини;
- є постійною за терміном дії;
- діє на всій території України.

2. Структура Конституції України

Конституція України має власну структуру, яка складається з преамбули, п'ятнадцяти розділів (Розділ XIV та Розділ XV – це прикінцеві положення та перехідні положення). Кожна із цих складових має своє функціональне призначення.

Преамбула містить цілі прийняття Конституції України.

Розділ I «Загальні засади» визначає основи державного ладу, громадянства, положення про суверенітет України, соціальний захист громадян, положення про національну та екологічну безпеку.

Розділ II «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина» містить норми, що визначають права, свободи та обов'язки людини і громадянина перед державою і суспільством.

Розділ III «Вибори. Референдум» визначає порядок проведення виборів та референдуму.

Розділ IV «Верховна Рада України» регламентує порядок діяльності єдиного органу законодавчої влади – Верховної Ради, а також статус народного депутата України.

Розділ V «Президент України» регулює порядок обрання Президента України, його компетенцію, умови припинення його повноважень.

Розділ VI «Кабінет Міністрів України. Інші органи виконавчої влади» встановлює порядок утворення, діяльності та компетенції Уряду України.

Розділ VIII «Правосуддя» регулює порядок організації органів правосуддя та визначає статус суддів.

Розділ IX «Територіальний устрій України» та Розділ X «Автономна Республіка Крим» встановлюють систему адміністративно-територіального устрою України.

Розділ XI «Міське самоврядування» визначає систему органів місцевого самоврядування, їхній склад та повноваження, а також статус депутатів.

Розділ XII «Конституційний Суд України» включає норми, що визначають порядок організації та повноваження Конституційного Суду України.

Розділ XIII «Внесення змін до Конституції України» регулює процедуру внесення змін чи доповнень до Основного Закону України та порядок їх розгляду.

Розділ XIV «Прикінцеві положення» визначає порядок вступу Конституції в дію.

Розділ XV «Перехідні положення» забезпечує гармонійне співвідношення Конституції з іншими нормативно-правовими актами.

3. Юридичні властивості Конституції України

Конституція України має юридичні властивості. Ці юридичні властивості відрізняють Конституцію України від інших нормативно-правових актів України:

- *найвища юридична сила*. Конституція є головним джерелом національного права. Чинне законодавство України базується на Конституції. Конституція України має найвищу юридичну силу по відношенню до всіх інших правових актів;

- *пряма дія норм* означає, що для захисту конституційних прав кожен може звернутися до суду на підставі Конституції України;

- *стабільність Конституції*. Конституція України має складний порядок внесення змін і доповнень. Наприклад, деякі положення Конституції України можуть бути змінені лише всеукраїнським референдумом;

- *політико-правовий характер*. Конституція встановлює основні принципи ведення внутрішньої та зовнішньої політики держави, регламентує цілі та завдання держави.

4. Функції Конституції України

Функції Конституції – це напрями впливу Основного Закону на суспільні відносини в політиці, житті суспільства та громадян.

Основні функції Конституції:

1) *юридична функція*. Конституція є основою національного законодавства. Закони та інші правові акти, які суперечать Конституції, не мають юридичної сили і повинні бути відмінені;

2) *установча функція*. Конституція встановлює основні інститути держави, визначає основи правового статусу громадян та ін. Наприклад, у Конституції закріплено існування такого державного інституту як Конституційний Суд України. Також у Конституції може бути проголошено про створення нових органів влади або ліквідацію існуючих;

3) *стабілізуюча функція*. Конституція стабілізує соціально-економічні та суспільні відносини;

4) *політична функція*. Конституція України закріплює конституційний лад, політичний режим, визначає напрями розвитку суспільства. Конституція закріплює політичну багатопартійність. У Конституції України визначаються основні форми здійснення народовладдя – вибори і референдуми;

5) *правоохоронна функція*. У Конституції України прописані вимоги щодо забезпечення виконання і реалізації її норм. Наприклад, Конституція містить норми, які регламентують діяльність Конституційного Суду України, Уповноваженого Верховної Ради з прав людини;

6) *зовнішньополітична функція*. Конституція визначає основи взаємовідносин України з іншими країнами світу з метою забезпечення національних інтересів;

7) *організаційна функція*. Конституція забезпечує організацію життя суспільства з боку держави та стимулює подальший розвиток суспільних відносин у державі;

8) *обмежувальна функція*. Конституція встановлює компетенцію та повноваження державних органів, а також визначає межі здійснення державної влади.

Окрім зазначених функцій Конституція виконує програмну, соціальну, ідеологічну, інформаційну, інтеграційну та інші функції.

ВИКОНАТИ ЗАВДАННЯ

I. Закінчити речення.

1. Основними джерелами права України є Конституція України, Декларація про державний суверенітет та
2. День Конституції (28 червня) – це
3. Конституція України має власну структуру, яка складається з
4. Розділ III «Вибори. Референдум» визначає порядок проведення
5. Розділ V «Президент України» регулює порядок обрання
6. Конституція України має найвищу юридичну силу по відношенню
7. Функції Конституції – це напрями впливу Основного Закону на суспільні відносини в
8. Закони та інші правові акти, які суперечать Конституції, не мають
9. У Конституції України визначаються основні форми здійснення народовладдя –
10. Конституція встановлює компетенцію та повноваження державних органів, а також

II. Від іменника утворити прикметники.

Іменник (хто? що?)	Прикметник (який? яка?)
<u>приклад:</u> <i>незалежність</i> <i>Конституція</i>	<i>незалежний, незалежна</i> <i>конституційний, конституційна</i>
держава	
безпека	
народ	
право	
законодавство	
стабільність	
політика	
суспільство	

III. Знайти відповідність між функцією Конституції та її змістом.

Юридична функція	Конституція України закріплює конституційний лад, політичний режим, визначає напрями розвитку суспільства. Конституція закріплює політичну багатопартійність.
Установча функція	Конституція встановлює компетенцію та повноваження державних органів, а також визначає межі здійснення державної влади.
Стабілізуюча функція	Конституція є основою національного законодавства. Закони та інші правові акти, які суперечать Конституції, не мають юридичної сили і повинні бути відмінені.
Політична функція	Конституція визначає основи взаємовідносин України з іншими країнами світу з метою забезпечення національних інтересів.
Правоохоронна функція	Конституція забезпечує організацію життя суспільства з боку держави та стимулює подальший розвиток суспільних відносин у державі.
Зовнішньополітична функція	Конституція встановлює основні інститути держави, визначає основи правового статусу громадян та ін.
Організаційна функція	У Конституції України прописані вимоги щодо забезпечення виконання і реалізації її норм.
Обмежувальна функція	Конституція стабілізує соціально-економічні та суспільні відносини.

IV. Вірне чи невірне твердження. Надайте правильну відповідь, де твердження невірне.

Твердження	Так	Ні
1. Конституцію України було прийнято 28 червня 1986 року.		
2. День Конституції – це державне свято в Україні.		
3. Конституція України не діє на всій території України.		
4. Розділ II «Вибори. Референдум» визначає порядок проведення виборів та референдуму.		

5. Розділ VIII «Правосуддя» регулює порядок організації органів правосуддя та визначає статус суддів.		
6. Чинне законодавство України базується на Законі України «Про Верховну Раду».		
7. Закони та інші правові акти, які суперечать Конституції, мають повну юридичну силу і не повинні бути відмінені.		
8. Конституція закріплює політичну багатопартійність.		
9. У Конституції України прописані вимоги щодо забезпечення виконання і реалізації її норм.		
10. Організаційна функція – Конституція визначає основи взаємовідносин України з іншими країнами світу з метою забезпечення національних інтересів.		

РОБОТА З ТЕКСТОМ ТА СЛОВНИКОМ

Прочитайте текст.

Знайдіть у словнику переклад незнайомих слів та словосполучень.

Випишіть їх у зошит і запам'ятайте.

Прочитайте текст ще раз та дайте відповіді на питання.

ПИТАННЯ

1. Які основні джерела права України?
2. Що таке Конституція?
3. Яка дата прийняття Конституції України? Характеристика Конституції.
4. Яку структуру має Конституція України?
5. Які юридичні властивості Конституції України?
6. Що таке функції Конституції?
7. Які основні функції Конституції України?

ВИВЧИТИ НАПАМ'ЯТЬ

Конституція – це єдиний нормативно-правовий акт, який є Основним Законом держави та регулює найбільш важливі суспільні відносини в державі.

Конституцію України було прийнято 28 червня 1996 року.

ТЕМА 2 ГРОМАДЯНСТВО УКРАЇНИ

1. Поняття та принципи громадянства України.
2. Підстави набуття громадянства України.
3. Припинення громадянства України.

Робота зі словником. Перекладіть нові слова на рідну мову за допомогою словника.

громадянство	неможливість $\neq$ можливість
громадянин	позбавлення -чого?
референдум	філіація
обирати -що?	реєстрація
самоврядування,	натуралізація,
міське самоврядування	процедура натуралізації
безоплатний, -а, -е, -і	відповідати -чому? (вимогам)
безоплатний $\neq$ платний	дотримання -чого? (норм)
підприємства	безперервний, -а, -е, -і
видворити -кого? -куди?	поновлення -чого?
підтвердження	поновлювати, поновлюватися
вихідний, -а, -е, -і	усиновлення
вихідні положення	опіка
закріплено, закріплювати	недієдатний $\neq$ дієдатний
ґрунтується, ґрунтуватися	клопотання
підданство	репатріація
набуття -чого? (громадянства)	ініціатива
визнавати -кого? -що?	втрата -чого?
визнаватися -ким? -чим?	фальшивий, -а, -е, -і
визнання -чого?	оптація
апатрид	трансферт

1. Поняття та принципи громадянства України

Громадянство – це правовий зв'язок громадянина з державою, який проявляється у взаємних правах та обов'язках.

За взаємними правами та обов'язками держави та громадянина можна відокремити громадянина України від іноземця або особи без громадянства. Лише громадяни України мають право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати та бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Тож Президентом України, народним депутатом України, суддею чи державним службовцем може бути лише громадянин України. Також лише громадяни України мають право на безоплатну професійну та вищу освіту. Україна гарантує підприємства та захист своїм громадянам, які перебувають за її межами. Громадянин України не може бути вигнаний за межі України або виданий іншій державі. Іноземця або особу без громадянства можуть видворити за межі України.

Громадянство не лише надає людині права, а й покладає на неї обов'язки перед державою. Наприклад, захист незалежності та територіальної цілісності України є обов'язком громадян України згідно з

Конституцією. Такий обов'язок не поширюється на іноземців та осіб без громадянства, які знаходяться на території України.

Громадянство юридично оформлюється документами, які виступають способом його підтвердження. Документами, що підтверджують громадянство України, можуть бути паспорт громадянина України, паспорт громадянина України для виїзду за кордон, посвідчення моряка, посвідчення члена екіпажу та ін.

Джерелами громадянства є Конституція України, Закон України «Про громадянство України», чинні міжнародні договори України з питань громадянства, підзаконні акти (наприклад, Указ Президента України).

Принципи громадянства України – це керівні положення правового регулювання відносин громадянства, які закріплені в законодавстві.

Відповідно до Закону України «Про громадянство України» законодавство України про громадянство ґрунтується на таких принципах:

1) *принцип єдиного громадянства*. Громадянин України не може одночасно мати громадянство іншої держави. Якщо громадянин України чи іноземець набув громадянство (підданство) іншої держави, то в Україні вони визнаються лише громадянами України;

2) *запобігання виникненню випадків без громадянства*. Якщо особа подала заяву про набуття українського громадянства або про вихід з нього, вона не має втратити громадянство взагалі. Держава дотримується цього принципу.

Особа без громадянства називається **апатрид**. Права такої особи не захищає жодна держава;

3) *принцип неможливості позбавлення громадянина України громадянства України*. Цей принцип відповідає світовим стандартам. Відповідно до норм міжнародного права не можна позбавляти громадянства цілих груп осіб та позбавляти громадянства за етнічними або расовими ознаками;

4) *визнання права громадянина України на зміну громадянства*;

5) *іноземець або особа без громадянства не може автоматично отримати громадянство України* після укладення шлюбу з громадянином України. Також неможливо втратити громадянство України одним з подружжя після припинення шлюбу;

6) *усі громадяни України рівні перед законом* незалежно від обставин, порядку і моменту набуття ними громадянства України;

7) *громадянство України зберігається незалежно від місця проживання громадянина України*.

2. Підстави набуття громадянства України

У Законі України «Про громадянство України» встановлено підстави набуття громадянства України.

Громадянство України набувається:

1) *за народженням*. Набуття громадянства України за народженням є основним способом набуття громадянства України. Якщо батьки або один з батьків є громадянами України, то їхня дитина від народження є громадянином України;

2) *за територіальним походженням*. Особа без громадянства або особа, яка втратила громадянство іншої держави та народилася чи постійно проживала на території України, може набути громадянство України за територіальним походженням за допомогою реєстрації;

3) *внаслідок прийняття до громадянства*. Прийняття до громадянства України – це процедура натуралізації. Особа, яка хоче отримати громадянство України, має подати заяву в письмовій формі на ім'я Президента України. Така особа має відповідати вимогам законодавства.

Умовами прийняття до громадянства України є:

- визнання та дотримання норм Конституції України та законів України;

- зобов'язання припинити іноземне громадянство;

- безперервне проживання на законних підставах на території України протягом останніх п'яти років;

- отримання дозволу на постійне проживання в Україні;

- володіння державною мовою в обсязі, достатньому для спілкування;

- наявність законних фінансових джерел існування;

4) *внаслідок поновлення в громадянстві*. Поновлюються в громадянстві лише ті особи, які раніше були громадянами України;

5) *внаслідок усиновлення*. Дитина (іноземець або особа без громадянства), яку усиновлюють громадяни України, стає громадянином України, незалежно від того, проживає ця дитина постійно в Україні чи за кордоном;

6) *внаслідок встановлення над дитиною опіки чи піклування громадянами України*;

7) *внаслідок встановлення над особою, яку визнано судом недієздатною, опіки громадянином України*;

8) *внаслідок наявності громадянства України в одного чи обох батьків дитини*. Дитина, яка є іноземцем або особою без громадянства, один з батьків якої є громадянином України, а другий є особою без громадянства або іноземцем, реєструється громадянином України за клопотанням того з батьків, який є громадянином України;

9) *внаслідок визнання батьківства чи материнства або встановлення факту батьківства чи материнства*. У разі визнання батьківства дитини, один з батьків якої є іноземцем або особою без громадянства, а другого з батьків визнано громадянином України, дитина

незалежно від місця її народження та місця постійного проживання набуває громадянство України;

10) за іншими підставами, передбаченими міжнародними договорами України.

Набуття громадянства України дітьми віком від 14 до 18 років може відбуватися лише за їхньою згодою.

3. Припинення громадянства України

Законом України «Про громадянство України» передбачено такі підстави припинення громадянства України:

1) *внаслідок виходу з громадянства України*. Вихід із громадянства України – це **репатріація**. Вихід із громадянства України може бути за ініціативою громадянина України. Діти віком від 15 до 18 років можуть вийти з громадянства України лише за власною згодою. Якщо особу обвинувачено в кримінальному правопорушенні або є вирок суду в Україні, то вихід із громадянства України не допускається;

2) *внаслідок втрати громадянства України*.

Втрата громадянства – це автоматичне припинення громадянства за таких обставин:

- набуття громадянином України громадянства іншої держави;
- іноземець набув громадянство України і не подав документ про припинення іноземного громадянства;
- особа набула громадянство України внаслідок обману або фальшивих документів;
- добровільний вступ на військову службу іншої держави.

Втрата громадянства України відбувається за ініціативою державних органів влади (органи міграційної служби, дипломатичні установи або консульські установи України);

3) *за підставами, передбаченими міжнародними договорами України*. Такими обставинами можуть бути оптація або трансферт.

Оптація – особа вільно обирає громадянство тієї чи іншої держави в разі переходу частини території від однієї держави до іншої.

Трансферт – обов’язкова (без права вибору) зміна громадянства при переході частини території до іншої держави.

ВИКОНАТИ ЗАВДАННЯ

I. Закінчити речення.

1. Громадянство – це правовий зв’язок громадянина з державою, який проявляється у
2. Президентом України, народним депутатом України, суддею чи державним службовцем може бути
3. Особа без громадянства називається

4. Іноземець або особа без громадянства не може автоматично отримати громадянство України після
5. Всі громадяни України рівні перед законом незалежно від
6. Якщо батьки або один з батьків є громадянами України, то їхня дитина
7. Особа, яка хоче отримати громадянство України, має подати заяву в письмовій формі
8. Дитина (іноземець або особа без громадянства), яку всиновлюють громадяни України, стає громадянином України незалежно від
9. Вихід з громадянства України – це
10. Втрата громадянства України відбувається за ініціативою

II. Від іменника утворити дієслово.

Іменник (що?)	Дієслово (що робити? що зробити?)
<u>приклад</u> <i>закріплення ґрунт</i>	<i>закріплювати ґрунтувати, ґрунтуватися</i>
набуття	
визнання	
позбавлення	
відповідь	
дотримання	
поновлення	
усиновлення	
опіка	
піклування	
клопотання	
втрата	

III. Замість точок вставте необхідні за змістом слова в правильній формі.

Проживання, набуття, володіння, визнано, відбуватися, ініціатива, вийти, позбавляти, обирати, покладати, втратити.

1. Громадянство не лише надає людині права, а й ... на неї обов'язки перед державою.
2. Якщо особа подала заяву про набуття українського громадянства або про вихід з нього, вона не має ... громадянство взагалі.
3. Відповідно до норм міжнародного права не можна позбавляти громадянства цілі групи осіб та ... громадянства за етнічними або расовими ознаками.
4. Набуття громадянства України за народженням є основним способом ... громадянства України.

5. Однією з умов прийняття до громадянства України є ... державною мовою в обсязі, достатньому для спілкування.
6. У разі визнання батьківства дитини, один з батьків якої є іноземцем або особою без громадянства, а другого з батьків ... громадянином України, дитина незалежно від місця її народження та місця постійного ... набуває громадянство України.
7. Набуття громадянства України дітьми віком від 14 до 18 років може ... лише за їхньою згодою.
8. Вихід із громадянства України може бути за ... громадянина України.
9. Діти віком від 15 до 18 років можуть ... з громадянства України лише за власною згодою.
10. Оптація – особа вільно ... громадянство тієї чи іншої держави в разі переходу частини території від однієї держави до іншої.

IV. Поміркуйте та дайте відповіді на питання.

Французький письменник Ж. Ренар писав: «В очах відбивається душа, а в мові відбивається суспільство».

Чи згодні ви з цим твердженням?

Чи пов'язане це твердження з вимогою володіння державною мовою для отримання громадянства?

V. У кожній ситуації оберіть підставу набуття громадянства України.

1. У 5-річного громадянина Франції Шарля загинули батьки. В Україні проживає його родич – громадянин України 30-річний дядько Пітер. Чи може дитина стати громадянином України?
2. У 35-річної Наталі, яка раніше була громадянкою України, а зараз є громадянкою Німеччини, помер чоловік. Вона хоче повернутися на Батьківщину та знову стати громадянкою України. Чи може вона це зробити?
3. Громадянка Італії Патриція є сестрою громадянина України Петра. Нещодавно їй було визнано недієздатною. Петро хоче забрати Патрицію в Україну та бажає, щоб вона стала громадянкою України.
4. Громадянка Туреччини Аміра уклала шлюб із громадянином України Віктором і переїхала в Україну на постійне проживання. Дружина Аміра хоче мати громадянство України, як її чоловік.
5. Громадянка Іспанії Лаура народила доньку Вероніку від громадянина України Івана. Лаура та Іван не були одружені. За тиждень до народження дитини Іван помер. Лаура хоче, щоб Вероніка набула громадянство України.

РОБОТА З ТЕКСТОМ ТА СЛОВНИКОМ

Прочитайте текст.

Знайдіть у словнику переклад незнайомих слів та словосполучень.

Випишіть їх у зошит та запам'ятайте.

Прочитайте текст ще раз та дайте відповіді на питання.

ПИТАННЯ

1. Що таке громадянство?
2. Які права та обов'язки є у громадян України на відміну від іноземців?
3. Які джерела громадянства вам відомі?
4. Що таке принципи громадянства України?
5. На яких принципах ґрунтується законодавство України про громадянство?
6. Хто такий апатрид?
7. В якому Законі встановлено підстави набуття громадянства України?
8. Які підстави набуття громадянства України встановлено в Законі?
9. Назвіть підстави припинення громадянства України.
10. Що таке репатріація?

ВИВЧИТИ НАПАМ'ЯТЬ

Громадянство – це правовий зв'язок громадянина з державою, який проявляється у взаємних правах та обов'язках.

Документами, що підтверджують громадянство України, можуть бути паспорт громадянина України, паспорт громадянина України для виїзду за кордон, посвідчення моряка, посвідчення члена екіпажу та ін.

ТЕМА 3

КОНСТИТУЦІЙНІ ПРАВА, СВОБОДИ ТА ОБОВ'ЯЗКИ ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА

1. Міжнародні стандарти у сфері прав людини.
2. Права, свободи та обов'язки людини та громадянина в Україні.
3. Права та обов'язки іноземців в Україні.

Робота зі словником. Перекладіть нові слова на рідну мову за допомогою словника.

стандарт	честь
рабство	гідність
работоргівля	цінність
посилення <i>-чого?</i>	гарантований, <i>-а, -е, -і</i>
різновид	пріоритет
декларація	недоторканність
поводження	таємниця
загальний, <i>-а, -е, -і</i>	листування
конвенція	невтручання $\neq$ втручання
хартія	світогляд
пакт	пересування

нарада	досягнення
людство	інтелектуальна власність
зловживання	довкілля
жертва	неухильно
заключний, -а, -е, -і	посягати -на що?
достатній, -я, -є, -і	відшкодовувати, відшкодувати -що?
скасовувати, скасувати	зобов'язання
смертна кара	шанувати -що?
фіксація	неналежне $\neq$ належне

1. Міжнародні стандарти у сфері прав людини

Перші міжнародні акти було спрямовано на боротьбу з рабством і торгівлею, міжнародну боротьбу за права жінок та, вже пізніше, права людини.

Міжнародні стандарти у сфері прав людини – це встановлені в договірному порядку правові норми поведження держави з людьми (громадянами, іноземцями, апатридами), що перебувають на її території.

Міжнародні стандарти закріплено в міжнародних актах (документах) про права людини.

Серед міжнародних документів у сфері прав людини найбільш важливими є: Статут Організації Об'єднаних Націй (ООН) (Сан-Франциско, 1945 р.); Загальна декларація прав людини (ООН, 1948 р.); Женевські конвенції про захист жертв війни (1949 р.); Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Рим, 1950 р.); Європейська соціальна хартія (Турін, 1961 р.); Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (ООН, 1966 р.); Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (ООН, 1966 р.); Американська конвенція з прав людини (1969 р.), Заключний акт Ради з безпеки та співробітництва в Європі – НБСЄ (1975); Африканська хартія прав людини і народів (1981 р.); Конвенція про права дитини (1989); Заключний документ Всесвітньої конференції з прав людини (Відень, 1993 р.).

Міжнародні стандарти прав і свобод людини мають такі функції:

1) визначення переліку прав і свобод людини, які повинні бути визнані всіма державами-учасниками;

2) визначення змісту прав і свобод. Наприклад, право на достатній життєвий рівень визначено як право на достатнє харчування, одяг і житло для людини та її сім'ї;

3) визначення зобов'язань держав із забезпечення встановлених прав і свобод. Наприклад, Україна була зобов'язана скасувати смертну кару після приєднання до Європейської конвенції про захист прав людини;

4) фіксація обмежень і заборон, пов'язаних з дотриманням прав і свобод людини.

Кожна держава зобов'язана включати міжнародні стандарти до національного законодавства. Україна є учасницею більшості універсальних договорів з прав людини. З урахуванням їх норм створювалася Конституція України.

2. Права людини та громадянина в Україні

Конституція України проголошує людину, її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканість та безпеку найвищою соціальною цінністю. Конституція України закріплює правовий статус людини та громадянина.

Правовий статус людини та громадянина – це сукупність прав, свобод та обов'язків особи в суспільстві та державі, які закріплено законодавством.

Право (свобода) – це міра можливої поведінки, гарантовані блага чи можливості.

Конституційні права і свободи – це права та свободи, які закріплені в Конституції.

Права людини мають пріоритет перед правами громадянина. Адже права людини належать усім, а права громадянина – лише громадянам певної держави.

Конституцією України в розділі II «Основні права, свободи і обов'язки людини і громадянина» передбачено наступні види прав людини і громадянина:

1) *громадянські (особисті) права* – це можливості людей щодо задоволення матеріальних та духовних потреб.

Особисті (громадянські) права та свободи не залежать від громадянства. Людина має громадянські права від народження, а держава визнає людину носієм таких прав.

До громадянських прав відносять такі права: право на життя; право на повагу честі та гідності; право на свободу й особисту недоторканність; право на недоторканність житла; право на таємницю листування, телефонних розмов; право на невтручання в особисте й сімейне життя; право на свободу пересування й обрання місця проживання; право на свободу думки й слова; право на свободу світогляду й віросповідання;

2) *політичні права* – це можливості громадянина брати участь у громадському та державному житті.

Політичні права і свободи, на відміну від особистих (громадянських) прав і свобод, пов'язані зі статусом громадянина.

Конституція України закріплює такі політичні права громадян України: право на свободу об'єднання в політичні партії та громадські організації; право брати участь у всеукраїнському та місцевих

референдумах; право обирати та бути обраними до органів державної влади; право збиратися мирно, без зброї та проводити збори, мітинги та демонстрації;

3) *соціально-економічні права* – це можливості задоволення життєвих потреб людини та забезпечення належних соціальних умов життя.

До соціально-економічних прав належать: право власності; свобода підприємницької діяльності; право на працю; право на відпочинок; право на соціальний захист; право на житло; право на достатній життєвий рівень; право на охорону здоров'я, медичну допомогу і медичне страхування та ін.;

4) *культурні права* – це можливість доступу людини до духовних цінностей свого народу та всього людства.

Конституція України закріплює такі культурні права і свободи: право на освіту; право на користування досягненнями вітчизняної та світової культури; право на свободу наукової, технічної та художньої творчості; право на захист інтелектуальної власності;

5) *екологічні права* – це права людини і громадянина на безпечне екологічне середовище.

У Конституції України проголошені наступні екологічні права: право на безпечне для життя і здоров'я довкілля; право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту.

Основні права громадян пов'язані з їхніми обов'язками. Основні обов'язки громадян записані в Конституції України.

Обов'язок – це юридичне зобов'язання діяти певним чином або утримуватися від дій.

Основні обов'язки громадянина України:

- неухильно дотримуватися Конституції України та законів України;
- не посягати на права і свободи інших людей;
- не заподіювати шкоди природі;
- відшкодовувати завдані збитки;
- сплачувати податки і збори;
- захищати незалежність і територію України;
- шанувати державні символи України.

Невиконання або неналежне виконання основних обов'язків громадянина України тягне за собою юридичну відповідальність.

3. Права та обов'язки іноземців в Україні

Правовий статус іноземців в Україні визначають Конституція України та Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства».

Іноземець – це особа, яка не є громадянином України та є громадянином (підданим) іншої держави або держав.

Іноземці, які законно перебувають на території України, мають такі ж права, свободи та обов'язки, що і громадяни України. Винятки становлять обставини, встановлені Конституцією, законами чи міжнародними договорами України. Наприклад, іноземці позбавлені виборчого права, вони не можуть обіймати посади на українській державній службі, не мають права бути адвокатом, аудитором чи нотаріусом, а працевлаштування іноземців може відбуватися тільки на підставі дозволу Державної служби зайнятості.

Оскільки іноземці набувають прав та обов'язків лише за умови законного перебування на території України, Законом України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» передбачено такі законні підстави перебування іноземців в Україні:

- імміграція в Україну на постійне проживання;
- імміграція в Україну для працевлаштування на визначений термін;
- тимчасове перебування на території України, у тому числі транзитний проїзд;
- надання іноземцям притулку;
- набуття іноземцями статусу біженця;
- та інші підстави, передбачені Законом України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства».

Кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом.

Іноземці та особи без громадянства, які перебувають на території України на законних підставах, зобов'язані мати дійсний паспортний документ.

Іноземці зобов'язані дотримуватися Конституції та законів України, не порушувати права і свободи інших людей, інтереси суспільства та держави.

Іноземці, які вчинили кримінальні, адміністративні або інші правопорушення, несуть відповідальність відповідно до законів України.

ВИКОНАТИ ЗАВДАННЯ

I. Закінчити речення.

1. Міжнародні стандарти закріплено в
2. Україна була зобов'язана скасувати смертну кару після приєднання до
3. Кожна держава зобов'язана включати міжнародні стандарти в
4. Конституція України проголошує людину, її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканість та безпеку

5. Права людини належать усім, а права громадянина – лише
6. Політичні права і свободи, на відміну від особистих (громадянських) прав і свобод, пов'язані
7. Екологічні права – це права людини і громадянина
8. Невиконання або неналежне виконання основних обов'язків тягне
9. Правовий статус іноземців в Україні визначають
10. Іноземці та особи без громадянства, які перебувають на території України на законних підставах, зобов'язані мати

II. Від іменника утворити дієслово за допомогою суфіксу *-ати*.

Іменник (хто? що?)	Дієслово (що робити? що зробити?)
<u>приклад</u> <i>посилення запобігання</i>	<i>Посилювати запобігати</i>
зловживання	
скасування	
фіксація	
гарантія	
втручання	
пересування	
досягнення	
відшкодування	
зобов'язання	
дотримання	

III. Знайти відповідність.

Міжнародні стандарти у сфері прав людини	права та свободи, які закріплені в Конституції
Правовий статус людини та громадянина	можливості громадянина брати участь у громадському та державному житті
Право (свобода)	можливості задоволення життєвих потреб людини та забезпечення належних соціальних умов життя
Конституційні права і свободи	особа, яка не є громадянином України та є громадянином (підданим) іншої держави або держав
Громадянські (особисті) права	права людини і громадянина на безпечне екологічне середовище
Політичні права	сукупність правових норм, які визначають права, свободи та обов'язки особи в суспільстві та державі

Соціально-економічні права	юридичне зобов'язання діяти певним чином або утримуватися від дій
Культурні права	міра можливої поведінки, гарантовані блага чи можливості
Екологічні права	можливості людей щодо задоволення матеріальних та духовних потреб
Обов'язок	можливість доступу людини до духовних цінностей свого народу та всього людства
Іноземець	встановлені в договірному порядку правові норми поведінки держави з людьми (громадянами, іноземцями, апатридами), що перебувають на її території

IV. Розподілити в таблиці, до якого виду прав людини та громадянина відносяться подані права.

Право на освіту; право власності; право брати участь у всеукраїнському та місцевих референдумах; право на життя; право на свободу світогляду й віросповідання; право на працю; право на захист інтелектуальної власності; право на безпечне для життя і здоров'я довкілля; право на таємницю листування, телефонних розмов; право на свободу об'єднання в політичні партії та громадські організації; право на відпочинок; право на користування досягненнями вітчизняної та світової культури; право обирати та бути обраними до органів державної влади; право на достатній життєвий рівень; право на свободу думки й слова; право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту.

Громадянські права	Політичні права	Соціально-економічні права	Культурні права	Екологічні права
		<i>право власності</i>	<i>право на освіту</i>	

V. Погляньте на ілюстрації. Подумайте, які права людини та громадянина їх характеризують. До якої групи прав вони належать?

VI. Поміркуйте над твердженнями та дайте відповідь.

1. Візантійський імператор та реформатор у сфері права Юстиніан стверджував: «Свобода – це природна здатність кожного робити те, що йому хочеться, але якщо це не заборонено правом».

Як ви розумієте це твердження?

2. Англійський юрист Н. Коллі стверджував: «У вільних країнах кожна людина має право висловлювати свою думку і кожна людина має право не слухати цю думку».

Що мав на увазі англійський юрист?

VII. Позначте, в якому випадку порушено соціально-економічне право людини. Які права порушені в інших випадках?

1. Сусід 18-річного Івана в гуртожитку часто перевіряє повідомлення його електронної пошти.

2. Родичі Оксани заборонили їй вступати до молодіжної організації «Молодь за демократію».

3. Редакція газети опублікувала наукову статтю громадянки Ірини, але не надрукувала ім'я автора.

4. Батьки Петра не дозволили йому вільно обрати місце роботи.

РОБОТА З ТЕКСТОМ ТА СЛОВНИКОМ

Прочитайте текст.

Знайдіть у словнику переклад незнайомих слів та словосполучень.

Випишіть їх у зошит та запам'ятайте.

Прочитайте текст ще раз та дайте відповіді на питання.

ПИТАННЯ

1. Що таке міжнародні стандарти у сфері прав людини?
2. Які найважливіші міжнародні документи у сфері прав людини ви знаєте?
3. Які функції виконують міжнародні стандарти прав і свобод людини?
4. Що таке правовий статус людини та громадянина?
5. Що таке конституційні права і свободи?
6. У чому різниця між правами людини та правами громадянина?
7. Які види прав людини і громадянина передбачені Конституцією України? Наведіть приклад прав людини і громадянина до кожного виду.
8. Назвіть основні обов'язки громадянина України.
9. Які нормативні документи встановлюють права та обов'язки іноземців?
10. Які законні підстави перебування іноземців в Україні?
11. Яких законів мають дотримуватися іноземці, знаходячись на території України?

ВИВЧИТИ НАПАМ'ЯТЬ

Конституція України проголошує людину, її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканість та безпеку найвищою соціальною цінністю.

Невиконання або неналежне виконання основних обов'язків громадянина України тягне за собою юридичну відповідальність.

Іноземці зобов'язані дотримуватися Конституції та законів України, не порушувати права і свободи інших людей, інтереси суспільства та держави.

ТЕМА 4**ОРГАНИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ**

1. Система органів державної влади. Верховна Рада України – єдиний орган законодавчої влади. Повноваження і структура.
2. Президент України – правовий статус і повноваження.
3. Органи виконавчої влади. Кабінет Міністрів України. Інші органи виконавчої влади в Україні.
4. Судова влада в Україні.

Робота зі словником. Перекладіть нові слова на рідну мову за допомогою словника.

ухвалювати, ухвалити <i>-що?</i>	зрада
затвердження <i>-кого? -чого?</i>	управління
усунення <i>-кого?</i>	відповідальний, <i>-а, -е, -і -перед ким?</i>

імпічмент	підконтрольний, -а, -е, -і
кандидатура	підзвітний, -а, -е, -і
колегіальний, -а, -е, -і	митна справа
фахівець	керівництво
експерт	правосуддя
цілісність, територіальна цілісність	присяжні
переговори	судоустрій
укладати -що? (договір)	юрисдикція
право вето	районний, -а, -е, -і
головнокомандуючий, головнокомандувач	міський, -а, -е, -і
усунути -кого? -що?	міжрайонний, -а, -е, -і
скоїти, скоїв -що?	окружний, -а, -е, -і

1. Система органів державної влади. Верховна Рада України – єдиний орган законодавчої влади. Повноваження і структура

Згідно з Конституцією України систему органів державної влади складають:

1. Орган законодавчої влади – Верховна Рада України.

2. Глава держави – Президент України.

3. Органи виконавчої влади – Кабінет Міністрів України та інші органи виконавчої влади.

4. Органи судової влади.

Згідно з Конституцією України єдиним органом законодавчої влади в Україні є парламент – Верховна Рада України. Жоден інший орган державної влади не має права ухвалювати закони.

Основні повноваження Верховної Ради України:

- прийняття законів та внесення змін до Конституції України;
- призначення виборів Президента України та всеукраїнського референдуму;

- затвердження Державного бюджету;

- усунення Президента України з посади через імпічмент;

- розгляд та затвердження Програми діяльності Кабінету Міністрів України;

- призначення Прем'єр-міністра України, Міністра оборони України, Міністра закордонних справ України та інших членів Кабінету Міністрів України після подання кандидатури Президентом України, звільнення зазначених осіб з посад;

- здійснення контролю за діяльністю Кабінету Міністрів України.

Верховна Рада України є колегіальним органом. До складу Верховної Ради України входять чотириста п'ятдесят народних депутатів України.

Цей орган має багато підрозділів, пов'язаних з діяльністю депутатів, фахівців-експертів, секретарів та обслуговуючого персоналу.

2. Президент України – правовий статус і повноваження

Конституція України не відносить Президента України до законодавчої, виконавчої чи судової гілок влади.

Президент України є главою держави і виступає від її імені. Президент України є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України.

Президент України обирається громадянами України строком на п'ять років. Одна й та сама особа може бути Президентом України лише два строки поспіль.

Президентом України може бути громадянин України, якому виповнилося тридцять п'ять років, який має право голосу, проживає в Україні протягом останніх десяти років та володіє державною мовою.

Основні повноваження Президента України:

- забезпечує державну незалежність, національну безпеку;
- представляє державу в міжнародних відносинах, веде переговори й укладає міжнародні договори України;
- приймає рішення про визнання іноземних держав;
- призначає всеукраїнський референдум щодо змін Конституції України, проголошує всеукраїнський референдум;

- підписує закони, прийняті Верховною Радою України;
- має право вето щодо законів, прийнятих парламентом;
- вносить до Верховної Ради України подання про призначення Міністра оборони України, Міністра закордонних справ України, Голови Служби безпеки України;
- є Верховним Головнокомандуючим Збройних Сил України, призначає на посади та звільняє з посад вище командування Збройних Сил України.

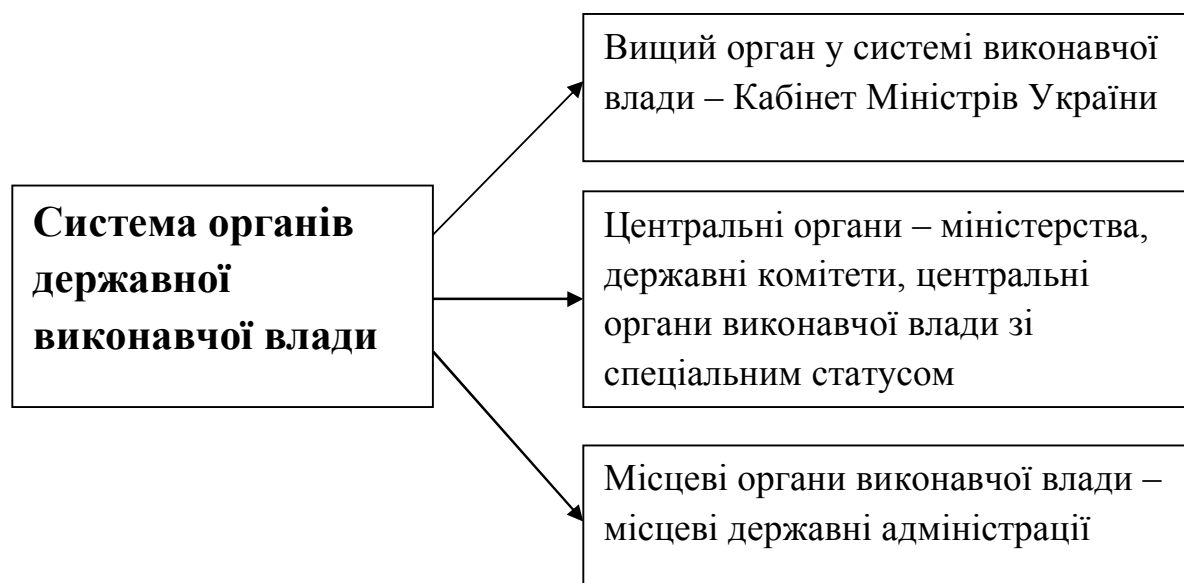
Президент України видає укази і розпорядження, які є обов'язковими до виконання на території України.

Верховна Рада може усунути Президента України в порядку імпідменту, якщо він скоїв державну зраду або інший злочин.

3. Органи виконавчої влади. Кабінет Міністрів України. Інші органи виконавчої влади в Україні

Головне завдання виконавчої влади – організація державного управління, виконання законів, забезпечення соціально-економічного життя держави.

Органи державної виконавчої влади – це система органів, основною діяльністю яких є виконання нормативних актів законодавчої влади.

Система органів державної виконавчої влади:

1) Кабінет Міністрів України є вищим органом у системі органів виконавчої влади. Кабінет Міністрів України відповідальний перед Президентом України і Верховною Радою України, підконтрольний та підзвітний Верховній Раді України.

Кабінет Міністрів України у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, указами Президента України та постановами Верховної Ради України.

До складу Кабінету Міністрів України входять: Прем'єр-міністр України, Перший віце-прем'єр-міністр, віце-прем'єр-міністри, міністри.

До основних повноважень Кабінету Міністрів України входить:

- проведення фінансової, цінової, інвестиційної та податкової політики у сферах праці та зайнятості населення, соціального захисту, освіти, науки і культури, охорони природи, екологічної безпеки;
- розроблення проекту закону про Державний бюджет України;
- здійснення заходів щодо забезпечення національної безпеки України, громадського порядку, боротьби зі злочинністю;
- організація і забезпечення зовнішньоекономічної діяльності України, митної справи;

2) центральні органи виконавчої влади займають друге місце в системі виконавчої влади. Систему центральних органів виконавчої влади складають міністерства України та інші органи виконавчої влади (служби, агентства, інспекції). Міністерства – це органи галузевого управління. Міністерства організовують державне управління в найважливіших сферах соціально-економічного і політичного життя. Керівництво міністерством здійснює міністр;

3) місцеві державні адміністрації – місцеві органи виконавчої влади в областях і районах, містах Києві та Севастополі. Це третій рівень системи органів виконавчої влади. При здійсненні своїх повноважень вони відповідальні перед Президентом України і Кабінетом Міністрів України, підзвітні та підконтрольні органам виконавчої влади вищого рівня.

4. Судова влада в Україні

Організація судової влади та здійснення правосуддя в Україні регламентуються в Розділі VIII «Правосуддя» Конституції України та Законом України «Про судоустрій і статус суддів».

Правосуддя – це вид діяльності держави, що полягає в розгляді та вирішенні соціальних конфліктів.

Згідно з Конституцією України правосуддя в Україні здійснюють виключно суди.

Судова система України – це сукупність усіх взаємодіючих між собою судових установ України.

Верховний Суд є найвищим судом у системі судоустрою України. Згідно з Конституцією України правосуддя здійснюють судді. У визначених законом випадках правосуддя здійснюється за участю присяжних. Конституція України гарантує незалежність і недоторканність суддів. Суддя підвладний лише закону. Вплив на суддів у будь-який спосіб забороняється. Суддя, здійснюючи правосуддя, є незалежним та керується верховенством права.

Судоустрій в Україні будується за принципами територіальності та спеціалізації.

Принцип територіальності означає, що до системи судів входять районні (міські), міжрайонні (окружні), обласні та Верховний Суд.

Принцип спеціалізації означає існування галузевих судів для розгляду окремих категорій справ відповідно до галузі права.

Судова система забезпечує захист прав і свобод громадян шляхом розгляду цивільних, кримінальних, адміністративних та інших справ. Суд України ухвалює рішення від імені України. Рішення суду є обов'язковими до виконання на всій території України.

Спеціальним органом забезпечення конституційної законності в Україні є Конституційний Суд України.

Конституційний Суд України входить до судової влади як самостійний суб'єкт і є єдиним органом конституційної юрисдикції в державі.

ВИКОНАТИ ЗАВДАННЯ

I. Закінчити речення.

1. Згідно з Конституцією України єдиним органом законодавчої влади в Україні
2. До складу Верховної Ради України входять
3. Президент України обирається громадянами України строком
4. Верховна Рада може усунути Президента України в порядку імпічменту, якщо
5. Кабінет Міністрів України відповідальний перед Президентом України і Верховною Радою України, підконтрольний та
6. Міністерства організовують державне управління в найважливіших

7. Місцеві державні адміністрації – місцеві органи виконавчої влади в областях і районах,
8. Згідно з Конституцією України правосуддя в Україні здійснюють
9. Принцип спеціалізації означає існування галузевих судів для розгляду окремих категорій справ
10. Спеціальним органом забезпечення конституційної законності в Україні

II. Від іменника утворити прикметник із закінченням *-ий*.

Іменник (хто?, що?)	Прикметник (який?)
<u>Приклад</u> затвердження колегія	затверджений колегіальний
експерт	
цілісність	
переговори	
керівництво	
район	
округ	

II. Скласти речення з поданих слів, використовуючи їх в належній формі (рід, число, відмінок). Перше словосполучення буде першим у реченні.

1. Верховна Рада України, орган, колегіальний.
2. Президент України, виступати, глава, ім'я, держава.
3. Одна, Президент України, особа, підряд, строк, два, може.
4. Кабінет Міністрів України, система, орган, виконавча, вищий, органи, влада.
5. Місцеві державні адміністрації, здійснювати, місто, області, район, Київ, Севастополь, виконавча.
6. Верховний Суд, система, Україна, судоустрій, найвищий, суд.
7. Конституція України, недоторканність, судді, незалежність, гарантувати.
8. Вплив, забороняється, судді, спосіб.
9. Судоустрій в Україні, принципи, спеціалізація, будувати, територіальність.
10. Рішення суду, територія, виконання, Україна, обов'язкові.

IV. Розподіліть у таблиці по вірним колонкам у правильному порядку згідно з ієрархією.

Прем'єр-міністр України, Верховний Суд, органи судової влади, міжрайонні (окружні) суди, Перший віце-прем'єр-міністр, обласні суди,

Президент України, віце-прем'єр-міністри, міністри, Верховна Рада України, районні (міські) суди, Кабінет Міністрів України та інші органи виконавчої влади.

Система органів державної влади	Склад Кабінету Міністрів України	Система судів України

V. Розподіліть наведені повноваження органів державної влади в таблиці.

Повноваження органів державної влади			
Верховна Рада України	Президент України	Органи виконавчої влади	Органи судової влади

1. Розробляє проєкт закону про Державний бюджет України.
2. Представляє державу в міжнародних відносинах, веде переговори й укладає міжнародні договори України.
3. Призначає всеукраїнський референдум щодо змін Конституції України, проголошує всеукраїнський референдум.
4. Забезпечує захист прав і свобод громадян шляхом розгляду цивільних, кримінальних, адміністративних та інших справ, забезпечує захист прав і свобод громадян шляхом розгляду цивільних, кримінальних, адміністративних та інших справ.
5. Організує і забезпечує зовнішньоекономічну діяльність України, митну справу.
6. Призначає вибори Президента України та всеукраїнський референдум.
7. Ухвалює рішення від імені України.
8. Здійснює заходи щодо забезпечення національної безпеки України, громадського порядку, боротьби зі злочинністю.
9. Здійснює контроль за діяльністю Кабінету Міністрів України.
10. Затверджує Державний бюджет.
11. Має право вето щодо законів, прийнятих парламентом.

РОБОТА З ТЕКСТОМ ТА СЛОВНИКОМ

Прочитайте текст.

Знайдіть у словнику переклад незнайомих слів та словосполучень.

Випишіть їх у зошит та запам'ятайте.

Прочитайте текст ще раз та дайте відповіді на питання.

ПИТАННЯ

1. Які органи складають систему органів державної влади?
2. Які повноваження Верховної Ради України?
3. Хто може стати Президентом України?
4. Які повноваження Президента України?
5. Які органи входять до системи органів державної виконавчої влади?
6. Що входить до основних повноважень Кабінету Міністрів України?
7. Які нормативні документи регламентують організацію судової влади та здійснення правосуддя в Україні?
8. За якими принципами будується судоустрій в Україні?
9. Що означає принцип територіальності?
10. Що означає принцип спеціалізації?

ВИВЧИТИ НАПАМ'ЯТЬ

Згідно з Конституцією України єдиним органом законодавчої влади в Україні є парламент – Верховна Рада України.

Президент України обирається громадянами України строком на п'ять років. Одна й та сама особа може бути Президентом України лише два строки поспіль.

Згідно з Конституцією України правосуддя в Україні здійснюють виключно суди.

РОЗДІЛ 2

ОСНОВИ ОКРЕМИХ ГАЛУЗЕЙ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

ТЕМА 5 ОСНОВИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

1. Загальна характеристика цивільного права. Цивільний кодекс України.

2. Цивільно-правові відносини.

3. Суб'єкти та об'єкти цивільного права.

4. Цивільно-правова відповідальність.

Робота зі словником. Перекладіть нові слова на рідну мову за допомогою словника.

майновий $\neq$ немайновий, -а, -е, -і,	правоздатність
майнові відносини	дієздатність
немайнові відносини	здатність <i>-що робити?</i>
потреби	(здатність отримувати щось, мати
	щось, здійснювати щось)
захист <i>-чого? (інтересів)</i>	отримувати <i>-що? (права)</i>
кодекс, Цивільний кодекс	здійснювати <i>-що? (права)</i>
застава	створювати <i>-що?</i>
іпотека	самостійно
страхування	цінні папери
обсяг	творчий, -а, -е, -і
спадкове право, спадщина	негативний = невігідний, -а, -е, -і
правовідносини	правопорушник
предмети споживання	наслідок, наслідки
блага <i>-які? (матеріальні)</i>	школа
реалізація <i>-чого? (права)</i>	ініціативний, -а, -е, -і
авторство	відновлення
наявність <i>-чого?</i>	компенсація
елемент	компенсаційний, -а, -е, -і
правосуб'єктність	

1. Загальна характеристика цивільного права. Цивільний кодекс України

Люди кожного дня користуються своєю власністю, відвідують магазини, користуються послугами транспорту чи їдальні. У всіх цих випадках люди взаємодіють з нормами цивільного права.

Цивільне право – це сукупність цивільно-правових норм, правил поведінки, закріплених у Цивільному кодексі України та інших нормативно-правових актах, що регулюють особисті немайнові та майнові відносини між учасниками з метою задоволення їх потреб та захисту інтересів.

Джерелом цивільного права є цивільне законодавство.

Цивільне законодавство – це система нормативно-правових актів різної юридичної сили, що регулює цивільні відносини.

Основні акти цивільного законодавства України: Конституція України, Цивільний кодекс України, інші закони України (Закони України «Про заставу», «Про іпотеку», «Про страхування»). Також джерелами цивільного права виступають акти Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, договори, звичаї, аналогія та міжнародні договори.

Головним джерелом цивільного права є Цивільний кодекс України. Він є найбільшим за обсягом кодексом України. Цивільний кодекс України складається з шести книг, кожна книга містить окремі розділи, а розділи поділяються на глави. Загалом у Цивільному кодексі України 1308 статей. Цивільний кодекс України охоплює широке коло правовідносин: книга перша «Загальні положення», книга друга «Особисті немайнові права фізичної особи», книга третя «Право власності та інші речові права», книга четверта «Право інтелектуальної власності», книга п'ята «Зобов'язальне право», книга шоста «Спадкове право».

2. Цивільно-правові відносини

Цивільні правовідносини – це майнові або особисті немайнові відносини, які регулюються нормами цивільного права та виникають між суб'єктами, наділеними суб'єктивними правами та обов'язками.

Майнові відносини – це економічні відносини з приводу володіння, використання, переходу предметів споживання та інших матеріальних благ.

Особисті немайнові відносини виникають під час реалізації особистих прав на життя, здоров'я, блага, честь, гідність, ім'я, авторство.

Кожні правовідносини передбачають наявність необхідних елементів, без яких вони не можуть існувати. Елементами цивільних правовідносин є суб'єкти правовідносин, об'єкти, а також зміст відносин (суб'єктивні права та обов'язки учасників).

3. Суб'єкти та об'єкти цивільного права

Суб'єкти цивільного права – це учасники, які беруть участь у цивільних правовідносинах.

Суб'єктами цивільного права можуть бути:

1. Фізичні особи, що є громадянами України, а також іноземці й особи без громадянства.
2. Юридичні особи, які створені та зареєстровані в установленому законом порядку.
3. Суб'єкти публічного права – держава Україна, Автономна Республіка Крим, іноземні держави та інші суб'єкти.

Відповідно до Цивільного кодексу України об'єктами цивільних прав є речі, у тому числі гроші та цінні папери, інше майно, майнові права, результати робіт, послуги, результати інтелектуальної, творчої діяльності, інформація, а також інші матеріальні та нематеріальні блага.

4. Цивільно-правова відповідальність

Будь-яке порушення цивільних прав може потягнути за собою цивільно-правову відповідальність.

Цивільно-правова відповідальність – вид юридичної відповідальності, який полягає в негативних (невигідних) майнових наслідках для правопорушника за невиконання зобов'язань або за інші цивільно-правові проступки.

Зобов'язання – це правовідношення, в якому одна сторона зобов'язана вчинити певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо), а інша сторона має право вимагати виконання цього обов'язку.

Невиконання, неналежне виконання зобов'язання чи заподіяння шкоди є порушенням цивільно-правового зобов'язання.

Мета цивільно-правової відповідальності – відновити порушені майнові права або відшкодувати заподіяну майнову чи моральну шкоду.

Ознаки цивільно-правової відповідальності:

1) цивільно-правові відносини мають переважно майновий характер. Тому цивільно-правова відповідальність спрямована на відшкодування втрат, збитків, відновлення порушеного права;

2) ініціативний характер. Притягнення до цивільно-правової відповідальності може бути лише за ініціативою потерпілого;

3) настає за невиконання чи неналежне виконання цивільно-правових обов'язків;

4) цивільно-правова відповідальність настає за порушення, яке спричинило потерпілому певну шкоду;

5) компенсаційний характер. Компенсація як моральної, так і майнової шкоди здійснюється в майновій, зазвичай грошовій, формі.

ВИКОНАТИ ЗАВДАННЯ

I. Закінчити речення.

1. Джерелом цивільного права є
2. Цивільне законодавство – це система нормативно-правових актів різної юридичної сили, що
3. Головним джерелом цивільного права є
4. Майнові відносини – це економічні відносини з приводу володіння,
5. Суб'єкти цивільного права – це учасники, які беруть участь
6. Суб'єкти публічного права – держава Україна,
7. Будь-яке порушення цивільних прав може потягнути за собою
8. Невиконання, неналежне виконання зобов'язання чи заподіяння шкоди є порушенням
9. Притягнення до цивільно-правової відповідальності може бути лише
10. Цивільно-правова відповідальність настає за порушення, яке спричинило

II. Знайти відповідність

Цивільне законодавство	правовідношення, в якому одна сторона зобов'язана вчинити певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо), а інша сторона має право вимагати виконання цього обов'язку
Цивільні правовідносини	учасники, які беруть участь у цивільних правовідносинах
Майнові відносини	система нормативно-правових актів різної юридичної сили, що регулює цивільні відносини
Особисті немайнові відносини	вид юридичної відповідальності, який полягає в негативних (невигідних) майнових наслідках для правопорушника за невиконання зобов'язань або за інші цивільно-правові проступки
Суб'єкти цивільного права	відновити порушені майнові права або відшкодувати заподіяну майнову чи моральну шкоду
Цивільно-правова відповідальність	майнові або особисті немайнові відносини, які регулюються нормами цивільного права та виникають між суб'єктами, наділеними суб'єктивними правами та обов'язками
Зобов'язання	виникають під час реалізації особистих прав на життя, здоров'я, блага, честь, гідність, ім'я, авторство
Мета цивільно-правової відповідальності	економічні відносини з приводу володіння, використання, переходу предметів споживання та інших матеріальних благ

III. Вірне чи невірне твердження. Надайте правильну відповідь, де твердження невірне.

Твердження	Так	Ні
1. Джерелом цивільного права є конституційне законодавство.		
2. Головним джерелом цивільного права є Цивільний кодекс України.		
3. Загалом в Цивільному кодексі України 1608 статей.		
4. Елементами цивільних правовідносин є фізичні особи, юридичні особи, а також зміст відносин.		
5. Будь-яке порушення цивільних прав може потягнути за собою цивільно-правову відповідальність.		
6. Невиконання, неналежне виконання зобов'язання чи заподіяння шкоди є порушенням цивільно-правового зобов'язання.		
7. Цивільно-правова відповідальність спрямована на покарання винної особи, накладення штрафів або ув'язнення.		
8. Притягнення до цивільно-правової відповідальності може бути лише за ініціативою суду.		
9. Цивільно-правова відповідальність настає за порушення, яке спричинило потерпілому певну шкоду.		
10. Компенсація як моральної, так і майнової шкоди здійснюється в майновій, зазвичай грошовій, формі		

IV. Виконати тести.

- Найбільший за обсягом кодекс України:
 - Конституція України;
 - Цивільне законодавство України;
 - Цивільний кодекс України;
 - Кримінальний кодекс України.
- Економічні відносини з приводу володіння, використання, переходу предметів споживання та інших матеріальних благ – це:
 - суспільні відносини;

- б) особисті немайнові відносини;
 - в) майнові відносини;
 - г) цивільно-правова відповідальність.
3. Учасники, які беруть участь у цивільних правовідносинах – це:
- а) люди, які купують товари;
 - б) об'єкти цивільних прав;
 - в) юридичні особи;
 - г) суб'єкти цивільних правовідносин.
4. Цивільно-правова відповідальність настає за:
- а) порушення норм моралі;
 - б) порушення правил дорожнього руху;
 - в) порушення норм кримінального права;
 - г) будь-яке порушення цивільних прав.

РОБОТА З ТЕКСТОМ ТА СЛОВНИКОМ

Прочитайте текст.

Знайдіть у словнику переклад незнайомих слів та словосполучень.

Випишіть їх у зошит та запам'ятайте.

Прочитайте текст ще раз та дайте відповіді на питання.

ПИТАННЯ

1. Що таке цивільне право?
2. Які є основні акти цивільного законодавства?
3. Що ви знаєте про Цивільний кодекс?
4. Що таке цивільні правовідносини? Назвіть елементи цивільних правовідносин.
5. Хто може бути суб'єктами цивільного права?
6. Що може бути об'єктом цивільних прав?
7. Що таке цивільно-правова відповідальність?
8. Що тягне за собою цивільно-правову відповідальність?
9. Яка мета цивільно-правової відповідальності?
10. Які ознаки цивільно-правової відповідальності?

ВИВЧИТИ НАПАМ'ЯТЬ

Головним джерелом цивільного права є Цивільний кодекс України.

Будь-яке порушення цивільних прав може потягнути за собою цивільно-правову відповідальність.

Невиконання, неналежне виконання зобов'язання чи заподіяння шкоди є порушенням цивільно-правового зобов'язання.

ТЕМА 6

ОСНОВИ ЖИТЛОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА

1. Загальна характеристика житлового права.
2. Загальна характеристика житлового законодавства.

Робота зі словником. Перекладіть нові слова на рідну мову за допомогою словника.

житловий, -а, -е, -і	розгляд (<i>спорів</i>)
характеристика	проживання
забезпечення	приватизація
турбує, турбувати -кого?	оренда, взяти в оренду
актуальний, -а, -е, -і	безоплатно
супроводжувати, супроводжує - кого?	невеликий $\neq$ великий
комплексний, -а, -е, -і	плата
галузь	потребують, потребувати
приміщення	примусово
користування	позбавлений,
капітальний, -а, -е, -і	позбавити -чого? (<i>житла</i>)
капітальний ремонт	використовуватися -ким? -чим?
поточний, -а, -е, -і	використовувати -кого? -що?
поточний ремонт	облік
ремонт	самовільний, -а, -е, -і
експлуатація	переобладнання
житловий	обшук
фонд	благоустрій

1. Загальна характеристика житлового права

Житло є необхідною умовою нормального життя кожної людини. Потреба забезпечення житлом турбує людське суспільство ще з давніх часів. На сьогодні проблема житла залишається актуальною і супроводжує людину протягом усього життя.

Регулювання житлових питань забезпечує комплексна галузь права – житлове право. Житлове право включає норми адміністративного, цивільного, господарського, земельного, сімейного та інших спеціальних галузей права.

Житлове право – це сукупність правових норм, які регулюють відносини між громадянами, відносини між громадянами та державними організаціями щодо реалізації конституційного права людини і громадянина на житло.

Житлове право регулює правовідносини, які виникають під час:

- надання людині жилого приміщення в користування;
- користування людиною жилим приміщенням;
- капітального та поточного ремонту житла;
- експлуатації та охорони житлового фонду;
- управління житловим фондом;
- розгляду житлових спорів;
- інші правовідносини.

Суб'єктами житлових правовідносин можуть бути громадяни, підприємства, установи та організації.

Суб'єктам житлового права притаманна юридична рівність. Для реалізації житлових прав особі необхідно виявити ініціативу. Більша частина житлових правовідносин має майновий характер.

Житлові приміщення надаються в користування лише громадянам (фізичним особам) і лише для проживання в них.

Житловий фонд – це сукупність жилих будинків, а також жилих приміщень в інших будівлях, що знаходяться на території України, призначених для проживання громадян.

2. Загальна характеристика житлового законодавства

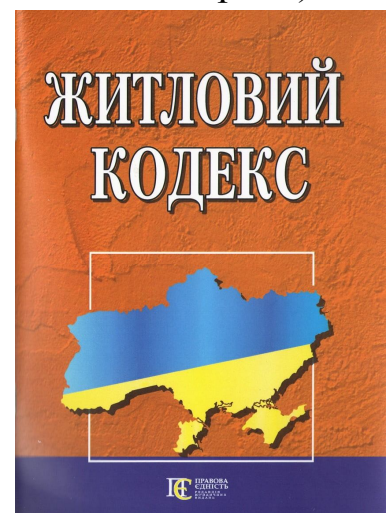
Джерелом житлового права є житлове законодавство.

Житлове законодавство – це сукупність нормативно-правових актів, які регулюють суспільні відносини щодо задоволення потреб громадян у житлі (проживання, управління житловим фондом, експлуатація та ремонт житлових приміщень та інші житлові потреби).

Основи нормативно-правового регулювання житлових відносин містить Конституція України. Основним нормативно-правовим актом житлового законодавства України є Житловий кодекс України, який був прийнятий 30 червня 1983 року і введений у дію з 1 січня 1984 р. Норми житлового права містяться також у Законах України «Про житловий фонд соціального призначення», «Про приватизацію державного житлового фонду», «Про заставу» та підзаконних нормативно-правових актах.

Стаття 47 Конституції України проголошує право громадян на житло:

- кожен має право на житло. Держава створює умови, за яких кожний громадянин повинен мати змогу побудувати житло, придбати його у власність або взяти в оренду;

- держава надає житло безоплатно або за невелику плату громадянам, які потребують соціального захисту;
- ніхто не може бути примусово позбавлений житла без законного рішення суду.

Жилі будинки і жилі приміщення не можуть використовуватися громадянами на шкоду інтересам суспільства.

Порушення норм житлового законодавства тягне за собою юридичну відповідальність різних видів: адміністративну, цивільну або кримінальну.

Кодексом про адміністративні правопорушення передбачено ряд правопорушень, що стосуються житлового права. У главі 11 «Адміністративні правопорушення в галузі житлових прав громадян, житлово-комунального господарства та благоустрою» Кодексу України про адміністративні правопорушення передбачено відповідальність за порушення порядку взяття на облік і строків заселення житлових будинків і житлових приміщень; порушення правил користування житловими приміщеннями й житловими будинками; самоуправне займання житлового приміщення; порушення правил експлуатації житлових будинків, безгосподарське їх утримання; самовільне переобладнання й перепланування житлових будинків; порушення правил утримання собак і котів.

Якщо фізичні або юридичні особи заподіяли шкоду житловим будинкам, житловим приміщенням, інженерному обладнанню, об'єктам благоустрою й зеленим насадженням на ділянках біля будинків, то ці особи зобов'язані відшкодувати заподіяну шкоду відповідно до норм Цивільного кодексу України.

Кримінальним кодексом України передбачена відповідальність за захоплення житлової площі підопічного внаслідок зловживання опікунськими правами; незаконний обшук, незаконне виселення чи інші дії, які порушують недоторканність житла громадян; самовільне будівництво житлового будинку, якщо за ці дії протягом року вже було застосоване адміністративне стягнення.

ВИКОНАТИ ЗАВДАННЯ

I. Закінчити речення.

1. Регулювання житлових питань забезпечує комплексна галузь права –
2. Суб'єктами житлових правовідносин можуть бути громадяни, підприємства, установи
3. Суб'єктам житлового права притаманна
4. Більша частина житлових правовідносин має
5. Джерелом житлового права є
6. Держава створює умови, за яких кожний громадянин повинен мати змогу побудувати житло, придбати його у власність або

7. Держава надає житло безоплатно або за невелику плату громадянам, які потребують
8. Ніхто не може бути примусово позбавлений житла без
9. Жилі будинки і жилі приміщення не можуть використовуватися громадянами на шкоду
10. Кодексом про адміністративні правопорушення передбачено ряд правопорушень, що стосуються

II. Від іменника утворити дієслово.

Іменник (хто? що?)	Дієслово (що робити? що зробити?)
<u>Приклад</u> характеристика забезпечення	характеризувати забезпечувати
турбота	
користування	
ремонт	
проживання	
приватизація	
плата	
позбавлення	
використання	

III. Прочитайте твердження студента. Визначте, які твердження правильні, а які ні. виправте помилки в невірних твердженнях.

На занятті з основ житлового законодавства студент стверджував, що:

1. Житло є необхідною умовою нормального життя кожної людини.
2. Регулювання житлових питань забезпечує комплексна галузь права – цивільне право.
3. Житлове право – це сукупність правових норм, які регулюють відносини між громадянами, відносини між громадянами та президентом щодо реалізації конституційного права людини і громадянина на житло.
4. Житлові приміщення надаються в користування лише громадянам (фізичним особам) і лише для проживання в них.
5. Будь-хто може бути примусово позбавлений житла без законного рішення суду.
6. Порушення норм житлового законодавства не тягне за собою юридичну відповідальність.

IV. Виконати тести.

1. Житлове право регулює:
 - а) питання щодо розподілу майна;
 - б) суспільні відносини;
 - в) громадську відповідальність;
 - г) житлові питання.
2. Суб'єктами житлових правовідносин можуть бути:
 - а) громадяни, підприємства та фізичні особи;
 - б) підприємства, установи та організації;
 - в) громадяни, підприємства, установи та організації;
 - г) фізичні особи та політичні партії.
3. Основи нормативно-правового регулювання житлових відносин містяться в:
 - а) адміністративному кодексі;
 - б) Конституції України;
 - в) Законі України «Про житловий фонд соціального призначення»;
 - г) Цивільному кодексі.
4. У галузі житлового права Конституція України проголошує:
 - а) право на свободу слова;
 - б) право на освіту;
 - в) право на працю;
 - г) право громадян на житло.
5. За самоуправне займання житлового приміщення передбачено:
 - а) цивільну відповідальність;
 - б) адміністративну відповідальність;
 - в) кримінальну відповідальність;
 - г) громадський осуд.

РОБОТА З ТЕКСТОМ ТА СЛОВНИКОМ

Прочитайте текст.

Знайдіть у словнику переклад незнайомих слів та словосполучень.

Випишіть їх у зошит та запам'ятайте.

Прочитайте текст ще раз та дайте відповіді на питання.

ПИТАННЯ

1. Норми яких галузей права включає житлове право?
2. Що таке житлове право?
3. Які правовідносини регулює житлове право?
4. Хто може бути суб'єктами житлових правовідносин?
5. Кому та для якої мети житлові приміщення надаються в користування?
6. Що таке житловий фонд?

7. Які нормативно-правові акти складають житлове законодавство?
8. Що означає право громадян на житло? Поясніть значення цього права.
9. Які види юридичної відповідальності настають за порушення норм житлового законодавства?
10. За які порушення настає адміністративна, кримінальна та цивільна відповідальність?

ВИВЧИТИ НАПАМ'ЯТЬ

Регулювання житлових питань забезпечує комплексна галузь права – житлове право.

Житлові приміщення надаються в користування лише громадянам (фізичним особам) і лише для проживання в них.

Основним нормативно-правовим актом житлового законодавства України є Житловий кодекс України.

Стаття 47 Конституції України проголошує право громадян на житло.

ТЕМА 7 ОСНОВИ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА

1. Загальна характеристика трудового права.
2. Загальна характеристика трудового законодавства України.

Робота зі словником. Перекладіть нові слова на рідну мову за допомогою словника.

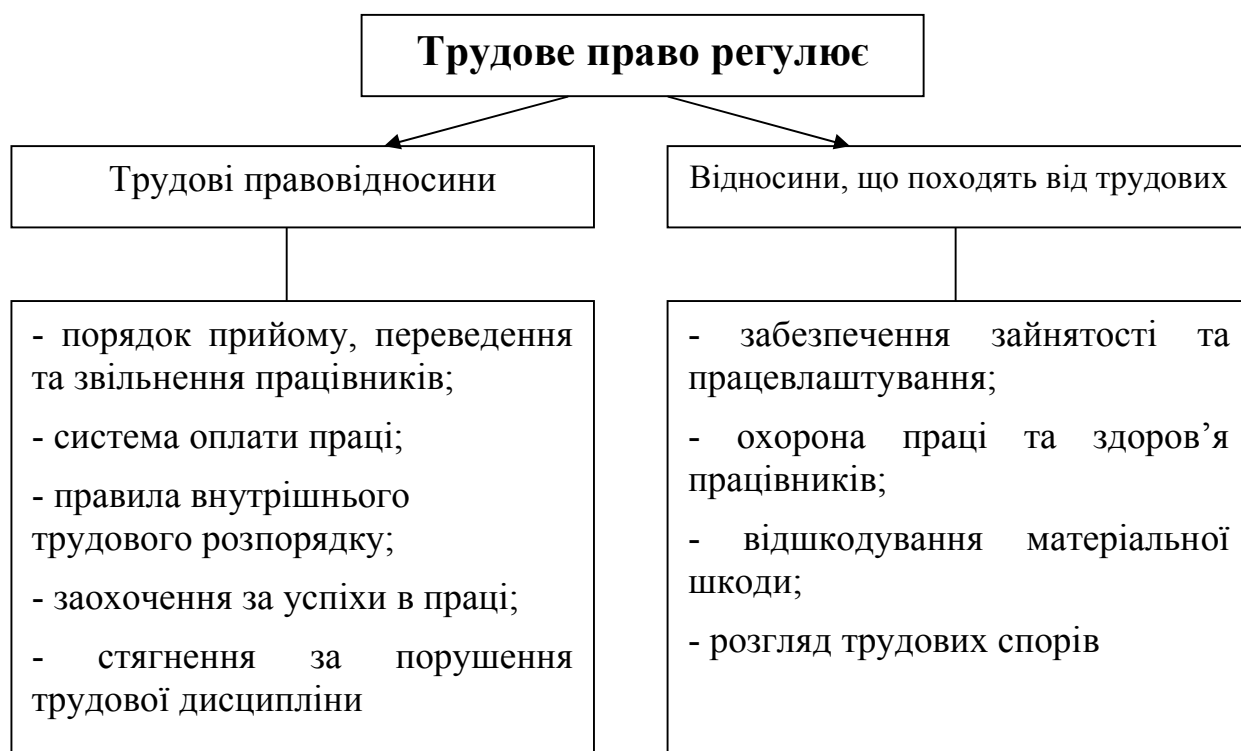
працівник	власник <i>-чого? (підприємства)</i>
роботодавець	конкурс
процес	засіб
праця	відпустка
походити <i>-від кого? -від чого?</i>	колективний, <i>-а, -е, -і</i>
прийом на роботу	локальний, <i>-а, -е, -і</i>
переведення	вільно <i>-що робити? (обирати, працювати)</i>
звільнення	погоджуватися, погоджується
розпорядок	належний, <i>-а, -е, -і</i>
заохочення	безпечний, <i>-а, -е, -і</i>
успіх	вагомий, <i>-а, -е, -і</i>
стягнення	належати, належить
дисципліна	кодифікований, <i>-а, -е, -і</i>
працевлаштування	гарантія, гарантії
відшкодування	молодь
спір	поділяти, поділятися
найманий, <i>-а, -е, -і</i>	порівняно <i>-з чим? (з нормами КЗпП)</i>
наймані працівники	

1. Загальна характеристика трудового права

Трудове право – це система правових норм, які регулюють суспільні відносини між працівниками та роботодавцями, встановлюють права та обов'язки, визначають відповідальність за порушення цих прав та обов'язків у галузі праці на підприємствах, в установах, організаціях.

Предметом трудового права є трудові правовідносини, тобто відносини, які виникають у процесі праці.

Трудове право регулює трудові правовідносини та відносини, що походять від трудових.

Суб'єктами трудових правовідносин (учасниками) є наймані працівники та роботодавці (власники підприємств або фізичні особи), з якими укладаються трудові договори.

Трудові правовідносини виникають після укладання трудового договору, акту про призначення на посаду, виборів на посаду, проведення конкурсу, рішення суду. Трудовий договір є одним з основних засобів реалізації права на працю.

Трудовий договір – це угода між працівником і власником підприємства, установи або організації, за якою працівник зобов'язується виконувати роботу, визначену цією угодою, з підляганням внутрішньому трудовому розпорядку, а власник зобов'язується виплачувати працівникові заробітну плату і забезпечувати умови праці, необхідні для виконання роботи, передбачені законодавством про працю.

2. Загальна характеристика трудового законодавства України

Трудове законодавство – це система нормативно правових актів, що регулює трудові відносини між працівниками та підприємствами, установами, організаціями, а також трудові відносини осіб, які працюють за трудовим договором.

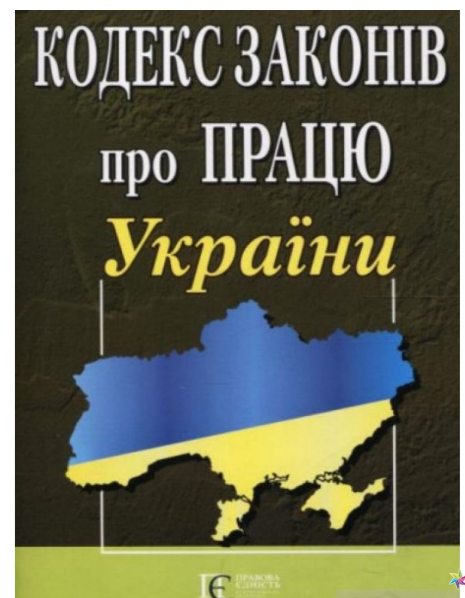
Трудове законодавство складається з великої кількості нормативно-правових актів, а саме з:

- Конституції України;
- Кодексу законів про працю України (КЗпПУ);
- інших Законів України: «Про відпустки», «Про оплату праці», «Про охорону праці», «Про колективні договори і угоди», «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» та ін.;
- указів Президента України, постанови Кабінету Міністрів;
- наказів, розпоряджень, інструкцій галузевих міністерств, що регулюють питання праці на підприємствах певної галузі;
- локальних норм, що регулюють працю окремих професій та працю в окремих регіонах чи підприємствах.

Конституція України закріплює основні права громадян як суб'єктів трудового права. Стаття 43 Конституції України регламентує право кожного на працю, а саме можливість заробляти собі на життя працюю, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується. Також згідно з Конституцією України кожен має право на належні, безпечні та здорові умови праці, на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом.

Найбільш вагоме місце серед законодавчих актів трудового права належить Кодексу законів про працю України (КЗпПУ). Це кодифікований закон. Кодекс законів про працю України містить такі глави: «Колективний договір»; «Трудовий договір»; «Робочий час»; «Час відпочинку»; «Оплата праці»; «Гарантії і компенсації»; «Трудова дисципліна»; «Охорона праці»; «Праця жінок»; «Праця молоді» та ін. Загалом Кодекс законів про працю України поділяється на 18 глав, що містять 265 статей.

Якщо в трудових договорах є умови, що погіршують становище працівників порівняно з нормами КЗпП, то такі договори є недійсними.

ВИКОНАТИ ЗАВДАННЯ

I. Закінчити речення.

1. Предметом трудового права є трудові правовідносини, тобто відносини, які виникають в
2. Трудове право регулює трудові відносини та відносини, що походять
3. Суб'єктами трудових правовідносин (учасниками) є наймані працівники та роботодавці (власники підприємств або фізичні особи), з якими
4. Трудовий договір є одним з основних засобів реалізації права
5. Трудове законодавство складається з великої кількості
6. Конституція України закріплює основні права громадян як
7. Згідно з Конституцією України кожен має право на належні, безпечні та здорові умови праці, на заробітну плату, не нижчу від
8. Найбільш вагоме місце серед законодавчих актів трудового права належить Кодексу
9. Загалом Кодекс законів про працю України поділяється на 18 глав, що
10. Якщо в трудових договорах є умови, що погіршують становище працівників порівняно з нормами КЗпП, то такі договори

II. Від іменника утворити дієслово.

Іменник (хто? що?)	Дієслово (що робити? що зробити?)
<u>Приклад</u>	
<i>праця</i>	<i>працювати</i>
<i>прийом</i>	<i>приймати</i>
переведення	
звільнення	
заохочення	
стягнення	
працевлаштування	
відшкодування	
погодження	
гарантія	

III. Які трудові правовідносини або відносини, що походять від трудових, мають місце в зазначених ситуаціях?

Порядок прийому, переведення та звільнення працівників; система оплати праці; правила внутрішнього трудового розпорядку; заохочення за успіхи в праці; стягнення за порушення трудової дисципліни; забезпечення зайнятості та працевлаштування; охорона праці та здоров'я працівників; відшкодування матеріальної шкоди; розгляд трудових спорів.

Приклад:

Громадянин Петренко написав заяву про прийом на роботу.

порядок прийому, переведення та звільнення працівників

1. Працівники підприємства мають приходити на роботу о 9.00 та закінчувати роботу о 18.00, перерва з 12.00 до 13.00. Цей графік роботи затверджено в розпорядженні директора підприємства.

2. Громадянка Бузова постійно спізнюється на роботу, за що на неї було накладено матеріальне стягнення.

3. Громадянин Вінніченко хоче звільнитися з підприємства. Він прийшов до відділу кадрів з питанням, як це офіційно зробити.

4. Безробітний громадянин Зайченко прийшов до Біржі зайнятості, щоб знайти роботу.

5. Громадянка Діденко написала звернення до директора підприємства щодо порушення правил охорони праці у відділі, де вона працює.

6. Начальник установи підписав наказ про преміювання працівників за успішне виконання трудових обов'язків.

7. Через зламане обладнання на підприємстві громадянка Васильова отримала травму на виробництві. Тепер вона вимагає від підприємства відшкодування коштів на лікування.

8. Директор підприємства наказав працівникам працювати в нічний час без додаткової оплати. Працівник Бахаєв подав позов до суду щодо незаконних вимог директора.

9. Директор фірми підписав наказ про переведення працівника Зотова з посади інженера на посаду провідного фахівця.

10. Громадянка Жукова перед працевлаштуванням на підприємство запитала, яку заробітну плату вона буде отримувати за виконання цієї роботи.

РОБОТА З ТЕКСТОМ ТА СЛОВНИКОМ

Прочитайте текст.

Знайдіть у словнику переклад незнайомих слів та словосполучень.

Випишіть їх у зошит та запам'ятайте.

Прочитайте текст ще раз та дайте відповіді на питання.

ПИТАННЯ

1. Що таке трудове право?
2. Що є предметом трудового права?
3. Які правовідносини регулює трудове право?
4. Хто є суб'єктами трудових правовідносин?
5. Які нормативно-правові акти складають трудове законодавство?
6. Що означає право кожного на працю, яке регламентовано в Конституції України?
7. Які права регламентує Конституція України в галузі трудового права?
8. Який нормативно-правовий акт займає найбільш вагоме місце серед законодавчих актів трудового права?
9. Яка структура Кодексу законів про працю України?
10. Чи рівні за правовою силою норми Кодексу законів про працю та норми трудових договорів?

ВИВЧИТИ НАПАМ'ЯТЬ

Предметом трудового права є трудові правовідносини, тобто відносини, які виникають у процесі праці.

Згідно з Конституцією України кожен має право на працю, право на належні, безпечні та здорові умови праці, на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом.

Найбільш вагоме місце серед законодавчих актів трудового права належить Кодексу законів про працю України (КЗпПУ).

ТЕМА 8

**ОСНОВИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА УКРАЇНИ
ТА ЗАКОНОДАВСТВА ПРО АДМІНІСТРАТИВНУ
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ**

1. Загальна характеристика адміністративного права. Адміністративно-правові відносини.
2. Джерела адміністративного права.
3. Адміністративне правопорушення (проступок) та адміністративна відповідальність.

Робота зі словником. Перекладіть нові слова на рідну мову за допомогою словника.

адміністративний, -а, -е, -і	управлінський, -а, -е, -і
правопорушення	структура
певний, -а, -е, -і	проступок
певна система	винний, -а, -е, -і
універсальний, -а, -е, -і	умисний, -а, -е, -і
особливий, -а, -е, -і	бездіяльність
спеціальний, -а, -е, -і	порушувати, порушує -що?
становище	ознака
законність	перевищити, перевищив -що?
оборона	термін
охоплювати, охоплює -що?	пенсія
конкретний, -а, -е, -і	протиправний, -а, -е, -і
контрольний, -а, -е, -і	антигромадський, -а, -е, -і
ревізійний, -а, -е, -і	притягнення (до відповідальності)
митний, -а, -е, -і	стягнення
податковий, -а, -е, -і	викрадення
владний, -а, -е, -і	пожежна безпека
повноваження	ухилення
виконавчий, -а, -е, -і	громадський, -а, -е, -і
різноманітний, -а, -е, -і	дисциплінарний, -а, -е, -і

1. Загальна характеристика адміністративного права. Адміністративно-правові відносини

Адміністративне право – це галузь права, що регулює суспільні відносини організації та діяльності органів виконавчої влади та інших державних органів.

Норми адміністративного права регулюють права фізичних та юридичних осіб у відносинах з органами держави.

Предметом адміністративного права є суспільні відносини у сфері державного управління та керівництва економічною, соціально-культурною і адміністративно-політичною діяльністю.

Адміністративне право становить певну систему та поділяється на три частини: загальну, особливу та спеціальну.

Загальна частина адміністративного права містить норми універсального характеру, які стосуються всіх галузей державного управління. Ці норми закріплюють принципи здійснення державного управління; правове становище суб'єктів адміністративного права; засоби забезпечення законності та дисципліни у сфері державного управління; основи адміністративної відповідальності тощо.

Норми особливої частини регулюють відносини в окремих галузях державного управління: в освіті, охороні здоров'я, транспорті, обороні тощо.

Спеціальна частина охоплює адміністративно-правові норми та нормативно-правові акти, що регулюють адміністративно-правову діяльність конкретних державних органів (контрольно-ревізійні органи, органи Служби безпеки та внутрішніх справ, митна служба, податкова адміністрація тощо).

Адміністративно-правові відносини – це суспільні відносини у сфері державного управління, що мають владний характер та регулюються нормами адміністративного права.

Владний характер адміністративних правовідносин означає, що один із суб'єктів обов'язково має владні повноваження щодо інших учасників правовідносин.

Суб'єктами адміністративних правовідносин можуть бути державні органи (Верховна Рада України, Президент України, органи місцевого самоврядування, органи державної виконавчої влади тощо) та різноманітні фізичні та юридичні особи.

Об'єктом адміністративних правовідносин є управлінська діяльність суб'єктів, що мають владні повноваження.

2. Джерела адміністративного права

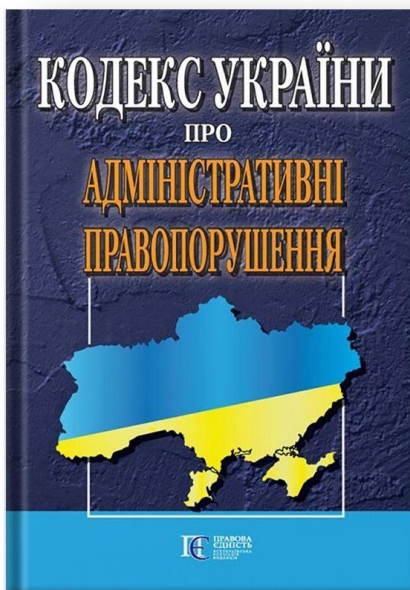
Основними джерелами адміністративного права є:

1. Конституція України, яка має установчий характер та містить базові положення для адміністративного права. У Конституції України визначається статус людини і громадянина, статус Президента України, структура та повноваження Кабінету Міністрів України, закріплюється система органів державної виконавчої влади тощо.

2. Закони України, які закріплюють засоби реалізації державної виконавчої влади. До таких законів належать Закони України: «Про державну службу», «Про освіту», «Про Кабінет Міністрів України», «Про звернення громадян», «Про залізничний транспорт» та ін.

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення містить норми, які регулюють і охороняють суспільні відносини у сфері адміністративних правопорушень і адміністративної відповідальності.

Кодекс України про адміністративні правопорушення містить п'ять розділів: Розділ I «Загальні положення»; Розділ II «Адміністративне

правопорушення і адміністративна відповідальність»; Розділ III «Органи, уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення»; Розділ IV «Проведення у справах про адміністративні правопорушення»; Розділ V «Виконання постанов про накладення адміністративних стягнень».

4. Укази Президента України та постанови Кабінету Міністрів України.

5. Міжнародні договори й угоди.

6. Акти центральних органів виконавчої влади України (міністерств, державних комітетів).

7. Акти місцевих державних адміністрацій.

8. Рішення рад та виконавчих органів місцевого самоврядування.

3. Адміністративне правопорушення (проступок) та адміністративна відповідальність

Одним із найпоширеніших видів правопорушень є адміністративні проступки.

Адміністративне правопорушення (проступок) – це протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка порушує громадський порядок, право на власність, права і свободи громадян, встановлений порядок управління, і за таку дію законом передбачено адміністративну відповідальність.

Ознаки адміністративного правопорушення:

- *поведінка, що виражається в дії* (наприклад, водій перевищив встановлену законом швидкість руху) або бездіяльності (наприклад, порушення посадовими особами встановлених термінів виплати пенсій або заробітної плати);

- *протиправна поведінка*. Дія чи бездіяльність визнається адміністративним проступком лише тоді, коли вона прямо порушує норму адміністративного законодавства;

- *антигромадський характер*, тобто наносить шкоду суспільству, особистості, державі або створює загрозу нанесення такої шкоди;

- *винність особи, що вчинила правопорушення*. Протиправні діяння вважаються адміністративними проступками лише за наявності вини;

- *притягнення до адміністративної відповідальності*. Адміністративне законодавство встановлює вид і міру стягнення за здійснення адміністративного проступку.

Приклади адміністративних проступків:

1. Правопорушення, що посягають на власність (наприклад, дрібне викрадення чужого майна).

2. Правопорушення в галузі охорони природи (наприклад, порушення вимог пожежної безпеки в лісах, жорстоке поводження з тваринами).

3. Правопорушення в промисловості та будівництві (наприклад, самовільне будівництво будинків, порушення правил користування енергією чи газом тощо).

4. Правопорушення на транспорті (наприклад, безквитковий проїзд, ухилення від проходження огляду на стан алкогольного сп'яніння тощо).

5. Правопорушення в галузі житлових прав громадян (наприклад, самоправне зайняття житлового приміщення, порушення правил утримання собак і котів тощо).

6. Правопорушення в галузі торгівлі, у сфері послуг, у галузі фінансів і підприємницькій діяльності (наприклад, обман покупця чи замовника, незаконна торговельна діяльність).

7. Порушення громадського порядку і громадської безпеки (наприклад, дрібне хуліганство, паління в заборонених місцях, завідомо неправдивий виклик спеціальних служб тощо).

Адміністративна відповідальність – це вид юридичної відповідальності, яка застосовується до винної особи за вчинення адміністративного правопорушення і складається з обмежень матеріального і морального характеру.

Адміністративній відповідальності властиві всі ознаки юридичної відповідальності та, разом із тим, вона має особливі ознаки.

Ознаки адміністративної відповідальності:

1) заходи адміністративної відповідальності передбачені та врегульовані адміністративним правом;

2) адміністративна відповідальність є засобом охорони встановленого порядку;

3) адміністративна відповідальність має більш м'який характер, ніж кримінальна відповідальність;

4) порядок притягнення до адміністративної відповідальності спрощений у порівнянні з кримінальною відповідальністю;

5) між правопорушником і органом, який накладає адміністративне стягнення, відсутні службові взаємовідносини, що існують при дисциплінарній відповідальності.

Адміністративна відповідальність за правопорушення, що передбачені нормами адміністративного законодавства, настає, якщо ці порушення не тягнуть за собою кримінальної відповідальності.

За вчинення адміністративного правопорушення законом передбачена відповідальність у вигляді адміністративних стягнень.

За вчинення адміністративних правопорушень можуть застосовуватися такі адміністративні стягнення: попередження; штраф; оплатне вилучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; конфіскація предмета, який

став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; конфіскація грошей, одержаних внаслідок вчинення адміністративного правопорушення; позбавлення спеціального права, наданого даному громадянину (права керування транспортними засобами, права полювання); виправні роботи; громадські роботи; адміністративний арешт; до правопорушників іноземців можливе застосування стягнення – видворення за межі України.

ВИКОНАТИ ЗАВДАННЯ

I. Закінчити речення.

1. Норми адміністративного права регулюють права фізичних та юридичних осіб у відносинах з
2. Адміністративне право становить певну систему та поділяється на три частини: загальну,
3. Норми особливої частини регулюють відносини в окремих галузях державного управління: в освіті, охороні здоров'я,
4. Об'єктом адміністративних правовідносин є управлінська діяльність суб'єктів, що мають
5. Одним із найпоширеніших видів правопорушень є адміністративні
6. Протиправні діяння вважаються адміністративними проступками лише
7. Заходи адміністративної відповідальності передбачені та врегульовані
8. Порядок притягнення до адміністративної відповідальності спрощений у порівнянні з
9. Адміністративна відповідальність за правопорушення, що передбачені нормами адміністративного законодавства, настає, якщо ці порушення не тягнуть за собою
10. За вчинення адміністративного правопорушення законом передбачена відповідальність у вигляді

II. Від іменника утворити прикметники.

Іменник (хто? що?)	Прикметник (який?)
<u>приклад:</u> адміністрація оборона	адміністративний оборонний
контроль	
ревізія	
податок	
влада	

структура	
вина	
бездіяльність	
термін	
пенсія	
відповідальність	
дисципліна	

III. Знайти відповідність.

Адміністративне право	вид юридичної відповідальності, яка застосовується до винної особи за вчинення адміністративного правопорушення і складається з обмежень матеріального і морального характеру
Предмет адміністративного права	управлінська діяльність суб'єктів, що мають владні повноваження
Адміністративно-правові відносини	галузь права, що регулює суспільні відносини у сфері організації та діяльності органів виконавчої влади та інших державних органів
Суб'єкти адміністративних правовідносин	протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка порушує громадський порядок, право на власність, права і свободи громадян, встановлений порядок управління, і за таку дію законом передбачено адміністративну відповідальність
Об'єкт адміністративних правовідносин	державні органи (Верховна Рада України, Президент України, органи місцевого самоврядування, органи державної виконавчої влади тощо) та різноманітні фізичні та юридичні особи
Адміністративне правопорушення (проступок)	суспільні відносини у сфері державного управління, що мають владний характер та регулюються нормами адміністративного права

Адміністративна відповідальність	суспільні відносини у сфері державного управління та керівництва економічною, соціально-культурною і адміністративно-політичною діяльністю
----------------------------------	--

IV. Наведіть приклади адміністративних правопорушень, відомих вам із повідомлень засобів масової інформації, мережі Інтернет, власного життєвого досвіду.

РОБОТА З ТЕКСТОМ ТА СЛОВНИКОМ

Прочитайте текст.

Знайдіть у словнику переклад незнайомих слів та словосполучень.

Випишіть їх у зошит та запам'ятайте.

Прочитайте текст ще раз та дайте відповіді на питання.

ПИТАННЯ

1. Що таке адміністративне право?
2. Що є предметом адміністративного права?
3. Дайте визначення адміністративно-правових відносин. Що означає «владний характер адміністративних правовідносин»?
4. Хто може бути суб'єктами адміністративних правовідносин?
5. Які є основні джерела адміністративного права?
6. Що таке адміністративне правопорушення?
7. Які є ознаки адміністративного правопорушення?
8. Наведіть приклади адміністративних проступків.
9. Що таке адміністративна відповідальність? Які є ознаки адміністративної відповідальності?
10. Назвіть види адміністративних стягнень.

ВИВЧИТИ НАПАМ'ЯТЬ

Норми адміністративного права регулюють права фізичних та юридичних осіб у відносинах з органами держави.

Адміністративна відповідальність за правопорушення, що передбачені нормами адміністративного законодавства, настає, якщо ці порушення не тягнуть за собою кримінальної відповідальності.

ТЕМА 9

ОСНОВИ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

1. Кримінальне право.
2. Кримінальний кодекс України.

Робота зі словником. Перекладіть нові слова на рідну мову за допомогою словника.

кримінальний, -а, -е, -і	регулятивний, -а, -е, -і
злочин	важливість
убивство	ризиковий, -а, -е, -і
пограбування	правоохоронні органи
терористичний акт	полягати, полягає -у чому?
карати -кого?	обмеження
діяння = дії	обвинувальний -а, -е, -і
охоронний, -а, -е, -і	вирок
попереджувальний, -а, -е, -і	уповноважений, -а, -е, -і
превентивний, -а, -е, -і	неконституційність
	конституційність
попередження	ратифікований, -а, -е, -і
застереження	об'єднувати - що?, об'єднані - у що?
потенційний, -а, -е, -і	відповідний, -а, -е, -і
скоєння = вчинення	систематизований, -а, -е, -і
виховний, -а, -е, -і	послідовність
інформувати, інформує -кого?	співучасть
неприпустимий, -а, -е, -і	рецидив
неприпустимий ≠ припустимий	виборчий, -а, -е, -і
виховувати, виховує -що?	співучасник

1. Кримінальне право

В історії людства існує багато прикладів страшних злочинів – убивств, зрад, пограбувань, терористичних актів тощо. З давніх-давен суспільство та держава намагалися карати людей, які скоїли злочини, визначали покарання за скоєні злочини. Поступово ці норми створили цілу галузь права. В юридичному словнику вказано, що термін «кримінальний» походить від латинського *criminalis* і перекладається як «віднесений до злочину, злочин». Звідси і назва однієї з галузей української системи права – кримінальне право.

Кримінальне право – це система правових норм, у яких визначається, які суспільно небезпечні діяння є кримінальними правопорушеннями і які покарання мають застосовуватися до осіб, що їх вчинили.

Функції кримінального права:

- *охоронна*, яка є головною, тому що основним завданням даної галузі права є захист суспільства від найбільш небезпечних правопорушень;

- *попереджувальна (превентивна)*, яка передбачає попередження здійснення нових кримінальних правопорушень особою, яка раніше вчинила кримінальне правопорушення, а також застереження потенційних правопорушників від скоєння протиправних дій;

- *виховна*, яка за допомогою правових норм інформує людей про неприпустимі для суспільства діяння та виховує важливість дотримання певних правил соціальної поведінки;

- *регулятивна*, яка допомагає регулювати поведінку людини в ризикованих ситуаціях.

Предметом регулювання кримінального права є кримінальні правовідносини, які виникають унаслідок скоєння кримінального правопорушення та відповідальності за нього.

Суб'єкти кримінальних правовідносин (суб'єкт кримінального правопорушення) – це особи, які вчинили кримінальне правопорушення, і держава в особі правоохоронних органів.

Вчинення кримінального правопорушення передбачає кримінальну відповідальність. Кримінальна відповідальність є видом юридичної відповідальності, тому вона має всі ознаки юридичної відповідальності.

Кримінальна відповідальність – це вид юридичної відповідальності, яка полягає в обмеженні прав і свобод особи, яка вчинила кримінальне правопорушення. Міра покарання винної особи вказується в обвинувальному вирoku суду і здійснюється спеціальними уповноваженими органами.

У кримінальному праві України підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою кримінального правопорушення.

Кримінальне правопорушення – це передбачене Кримінальним кодексом суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом кримінального правопорушення.

Кримінальні правопорушення поділяються на кримінальні проступки і злочини.

Злочин завжди посягає на найбільш важливі суспільні відносини: життя та майно людей, економічну та політичну безпеку держави. Злочини поділяються на нетяжкі, тяжкі та особливо тяжкі.

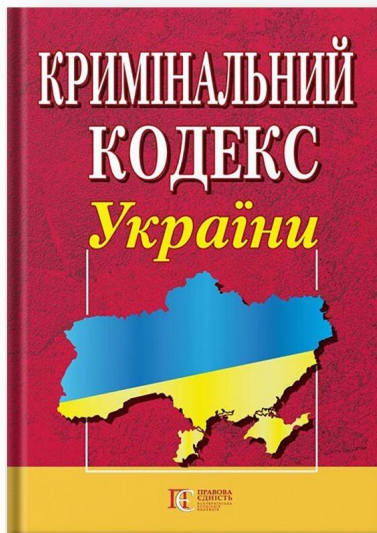
Джерела кримінального права України:

- Конституція України. Вона має вищу юридичну силу, тому всі кримінально-правові норми повинні відповідати їй;

- рішення Конституційного Суду України про неконституційність кримінальних законів або норм;
- укладені і належним чином ратифіковані Україною міжнародні договори;
- Кримінальний кодекс України – основне джерело кримінального законодавства, у якому кримінально-правові норми об'єднані у відповідні розділи та систематизовані в певній послідовності.

2. Кримінальний кодекс України

Основу законодавства України про кримінальну відповідальність складає Кримінальний кодекс України. Усі нові закони, доповнення та зміни, що передбачають кримінальну відповідальність, підлягають включенню до чинного Кримінального кодексу України.

Кримінальний кодекс України – систематизований законодавчий акт, що визначає, які суспільно небезпечні діяння є злочинними та які покарання застосовуються до осіб, що їх вчинили.

Кримінальний кодекс України складається з двох частин – Загальної та Особливої. Загальна частина Кримінального кодексу складається з 15 розділів, в яких містяться 108 статей. У Загальній частині містяться норми, які встановлюють принципи та загальні положення кримінального права, а також визначають його основні інститути: поняття кримінального правопорушення і його видів, поняття вини та її форми, поняття співучасті в кримінальному правопорушенні, визначення рецидиву кримінального правопорушення, поняття покарання, мети покарання та види покарання. Ці норми застосовуються до всіх кримінальних правопорушень.

В Особливій частині міститься характеристика окремих кримінальних правопорушень і визначено покарання, які можуть бути за них призначені. Особлива частина містить 20 розділів, у кожному з яких характеризуються кримінальні правопорушення, що посягають на певний вид суспільних відносин. Серед них є кримінальні правопорушення, спрямовані:

- проти основ національної безпеки України;
- проти життя та здоров'я особи;
- проти волі, честі та гідності людини;
- проти статевої свободи та статевої недоторканності особи;
- проти виборчих, трудових та інших особистих прав людини і громадянина;

- проти власності;
- у сфері господарської діяльності;
- проти довкілля;
- проти громадської безпеки;
- проти безпеки виробництва та ін.

Послідовність розділів відповідає цінності об'єктів, зафіксованих у Конституції України.

Кримінальний кодекс України встановлює чинність закону про кримінальну відповідальність відносно осіб у просторі.

Всі особи (громадяни України, особи без громадянства, іноземні громадяни), які вчинили кримінальне правопорушення на території України, підлягають відповідальності за Кримінальним кодексом України. Кримінальне правопорушення визнається вчиненим на території України, якщо його було почато, продовжено, закінчено або припинено на території України. Кримінальне правопорушення визнається вчиненим на території України, якщо його виконавець або хоча б один із співучасників діяв на території України.

Особа вважається невинуватою у вчиненні кримінального правопорушення і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду.

Ніхто не може бути притягнений до кримінальної відповідальності за те саме кримінальне правопорушення більше одного разу.

ВИКОНАТИ ЗАВДАННЯ

I. Закінчити речення.

1. З давніх-давен суспільство та держава намагалися карати людей, які скоїли злочини, визначали покарання за
2. Предметом регулювання кримінального права є кримінальні правовідносини, які виникають унаслідок скоєння кримінального правопорушення та
3. Вчинення кримінального правопорушення передбачає
4. Міра покарання винної особи вказується в обвинувальному вирокі суду і здійснюється спеціальними
5. У кримінальному праві України підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою
6. Основу законодавства України про кримінальну відповідальність складає
7. Кримінальний кодекс України складається з двох частин:
8. Кримінальний кодекс України встановлює чинність закону про кримінальну відповідальність відносно осіб

9. Кримінальне правопорушення визнається вчиненим на території України, якщо його було почато, продовжено, закінчено або припинено

10. Ніхто не може бути притягнений до кримінальної відповідальності за те саме кримінальне правопорушення більше

II. Знайти відповідність.

Кримінальне право	особи, які вчинили кримінальне правопорушення, і держава в особі правоохоронних органів
Предмет регулювання кримінального права	систематизований законодавчий акт, що визначає, які суспільно небезпечні діяння є злочинними та які покарання застосовуються до осіб, що їх вчинили
Суб'єкти кримінальних правовідносин (суб'єкт кримінального правопорушення)	кримінальні правовідносини, які виникають унаслідок скоєння кримінального правопорушення та відповідальності за нього
Кримінальна відповідальність	передбачене Кримінальним кодексом суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом кримінального правопорушення
Кримінальний кодекс України	система правових норм, у яких визначається, які суспільно небезпечні діяння є кримінальними правопорушеннями і які покарання мають застосовуватися до осіб, що їх вчинили
Кримінальне правопорушення	вид юридичної відповідальності, яка полягає в обмеженні прав і свобод особи, яка вчинила кримінальне правопорушення

III. Вірне чи невірне твердження. Надайте правильну відповідь, де твердження невірне.

Твердження	Так	Ні
1. Вчинення кримінального правопорушення передбачає кримінальну відповідальність.		
2. У кримінальному праві України підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою адміністративного проступку.		
3. Кримінальний кодекс України – основне джерело цивільного законодавства.		

4. Кримінальний кодекс України складається з двох частин – Загальної та Особливої.		
5. Кримінальне правопорушення не визнається вчиненим на території України, якщо його виконавець або хоча б один зі співучасників діяв на території України.		
6. Ніхто не може бути притягнений до кримінальної відповідальності за те саме кримінальне правопорушення більше двох разів.		

IV. Визначте, у яких із зазначених випадках винні особи будуть притягнуті до відповідальності за Кримінальним кодексом України.

- 1) Громадяни України та Молдови вчинили крадіжку в м. Одесі та були затримані поліцією.
- 2) Громадянин Вірменії на території Туреччини скоїв убивство та пізніше був затриманий поліцією України.
- 3) Дипломат американського посольства в Україні в центрі м. Києва порушив Правила дорожнього руху та збив пішохода, завдавши йому тяжких тілесних ушкоджень.
- 4) На борту українського круїзного судна, яке стояло в порту Пірей (Греція), скоєно вбивство.

V. Наведіть приклади кримінальних правопорушень. Порівняйте кримінальне правопорушення й адміністративний проступок.

VI. Розв'яжіть ситуацію. Чи підлягає громадянин Іваненко притягненню до кримінальної відповідальності? Відповідь обґрунтуйте.

Громадянин Іваненко, відчуваючи неприязнь до громадянина Ващенка, вирішив сильно його побити. Одного дня Іваненко узяв металеву палицю та підстеріг Ващенка неподалік входу до будинку, де той мешкав. Побачивши свого недруга, Іваненко замахнувся палицею та вже хотів напасти на Ващенка, але в останній момент вирішив не коїти злочину, викинув палицю та пішов додому.

РОБОТА З ТЕКСТОМ ТА СЛОВНИКОМ

Прочитайте текст.

Знайдіть у словнику переклад незнайомих слів та словосполучень.

Випишіть їх у зошит та запам'ятайте.

Прочитайте текст ще раз та дайте відповіді на питання.

ПИТАННЯ

1. Що таке кримінальне право?
2. Які є функції кримінального права? Охарактеризуйте кожен з функцій кримінального права.

3. Що є предметом регулювання кримінального права?
4. Хто є суб'єктами кримінальних правовідносин?
5. Що таке кримінальна відповідальність?
6. Що таке кримінальне правопорушення?
7. Які є джерела кримінального права України?
8. Що таке Кримінальний кодекс України?
9. Які норми містяться в Загальній та Особливій частині Кримінального кодексу України?
10. За яких умов кримінальне правопорушення визнається вчиненим на території України?

ВИВЧИТИ НАПАМ'ЯТЬ

У кримінальному праві України підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою кримінального правопорушення.

Всі особи (громадяни України, особи без громадянства, іноземні громадяни), які вчинили кримінальне правопорушення на території України, підлягають відповідальності за Кримінальним кодексом України.

Ніхто не може бути притягнений до кримінальної відповідальності за те саме кримінальне правопорушення більше одного разу.

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Адміністративна відповідальність – вид юридичної відповідальності, яка застосовується до винної особи за вчинення адміністративного правопорушення і складається з обмежень матеріального і морального характеру.

Адміністративне право – галузь права, що регулює суспільні відносини у сфері організації та діяльності органів виконавчої влади та інших державних органів.

Адміністративне правопорушення (проступок) – протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка порушує громадський порядок, право на власність, права і свободи громадян, встановлений порядок управління, і за таку дію законом передбачено адміністративну відповідальність.

Адміністративно-правові відносини – суспільні відносини у сфері державного управління, що мають владний характер та регулюються нормами адміністративного права.

Апатрид – особа без громадянства або особа, яку жодна держава відповідно до свого законодавства не вважає своїм громадянином.

Бюджет – 1) затверджений у встановленому порядку розпис доходів і видатків держави, установи, організації на певний строк; 2) план доходів і видатків установ, підприємств, організацій на певний строк.

Бюджетна система України – сукупність бюджетів усіх рівнів (державного, Автономної Республіки Крим і місцевих).

Верховна Рада України – парламент України, єдиний орган законодавчої влади в Україні.

Вибори – демократичний спосіб прийняття політико-правових рішень із приводу надання можливості окремим особам представляти суспільство в органах державної влади та органах місцевого самоврядування.

Відпустка – один з видів часу відпочинку, що надається працівнику на встановлений законом строк.

Втрата громадянства – втрата правового зв'язку особи з даною державою.

Галузь права – група правових норм, що регулюють однорідні (схожі) суспільні відносини.

Громадянин – людина, що має стійкий правовий зв'язок з конкретною державою, що проявляється у взаємних правах та обов'язках.

Громадянин України – особа, яка набула громадянство України в порядку, передбаченому законами України та міжнародними договорами України.

Громадянство – правовий зв'язок громадянина з державою, який проявляється у взаємних правах та обов'язках.

Держава – історично сформована особлива політико-територіальна організація, що володіє суверенітетом, має апарат управління й примусу та надає своїм вимогам обов'язкову для населення всієї країни силу.

Державна мова – офіційно визнана Конституцією та іншими нормативно-правовими актами мова здійснення правотворчої, правозастосовної та іншої публічної (освіта, наука, культура) діяльності.

Державний бюджет – розпис доходів і видатків держави, нормативний акт, що визначає джерела надходжень і напрями використання коштів держави.

Державний лад – устрій країни, що виражається в характері політичних взаємин між людьми, між людьми та державою в процесі управління (політичний режим), у способах організації вищих органів державної влади (форма правління) і в адміністративно-територіальному розподілі держави (форма територіального устрою).

Державний орган – структурно організований колектив державних службовців або окрема службова особа, яких наділено владними повноваженнями, створені на законних підставах для виконання конкретних завдань і функцій держави.

Джерела права – початкова форма правових норм, спосіб матеріального закріплення юридичних норм, який засвідчує загальну обов'язковість останніх.

Договір – угода двох або більше осіб, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків.

Житлове законодавство – сукупність нормативно-правових актів, які регулюють суспільні відносини щодо задоволення потреб громадян у житлі (проживання, управління житловим фондом, експлуатація та ремонт житлових приміщень та інші житлові потреби).

Житлове право – сукупність правових норм, які регулюють відносини між громадянами, відносини між громадянами та державними організаціями щодо реалізації конституційного права людини і громадянина на житло.

Житловий фонд – сукупність жилих будинків, а також жилих приміщень в інших будівлях, що знаходяться на території України, призначених для проживання громадян.

Законодавство – система всіх правових норм, яка регулює суспільні відносини в державі.

Зобов'язання – правовідношення, в якому одна сторона зобов'язана вчинити певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо), а інша сторона має право вимагати виконання цього обов'язку.

Імпічмент – процедура притягнення до відповідальності перед парламентом вищих посадових осіб держави (президента, міністрів, інших посадових осіб).

Іноземець – особа, яка не є громадянином України та є громадянином (підданим) іншої держави або держав.

Кабінет Міністрів України – вищий орган у системі органів виконавчої влади. Кабінет Міністрів України відповідальний перед Президентом України і Верховною Радою України, підконтрольний та підзвітний Верховній Раді України.

Кодекс – акт кодифікації загального характеру, що регулює окрему сферу суспільних відносин, яка охоплює певну галузь права.

Конституційні права і свободи – права та свободи, які закріплені в Конституції.

Конституція – єдиний нормативно-правовий акт, який є Основним Законом держави та регулює найбільш важливі суспільні відносини в державі. Конституція визначає державний устрій, порядок і принципи функціонування представницьких, виконавчих та судових органів влади, виборчу систему, права та обов'язки держави, суспільства та громадян.

Конфіскація – примусове, безоплатне вилучення у власність держави всього або частини майна, що є особистою власністю засудженого.

Кримінальна відповідальність – вид юридичної відповідальності, яка полягає в обмеженні прав і свобод особи, яка вчинила кримінальне правопорушення. Міра покарання винної особи вказується в обвинувальному вирокі суду і здійснюється спеціальними уповноваженими органами.

Кримінальне право – система правових норм, у яких визначається, які суспільно небезпечні діяння є кримінальними правопорушеннями і які покарання мають застосовуватися до осіб, що їх вчинили.

Кримінальне правопорушення – передбачене Кримінальним кодексом суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом кримінального правопорушення. Кримінальне правопорушення завжди посягає на найбільш важливі суспільні відносини: життя та майно людей, економічну та політичну безпеку держави.

Кримінальний кодекс України – систематизований законодавчий акт, що визначає, які суспільно небезпечні діяння є злочинними та які покарання застосовуються до осіб, що їх вчинили.

Майнові відносини – економічні відносини з приводу володіння, використання, переходу предметів споживання та інших матеріальних благ.

Мета цивільно-правової відповідальності – відновити порушені майнові права або відшкодувати заподіяну майнову чи моральну шкоду.

Міжнародний договір – письмова угода, що регулюється міжнародним правом, укладена між двома або декількома суб'єктами міжнародного права, незалежно від її конкретної назви (договір, угода конвенція, пакт тощо).

Міжнародні стандарти у сфері прав людини – встановлені в договірному порядку правові норми поведінки держави з людьми (громадянами, іноземцями, апатридами), що перебувають на її території.

Міністерство – головна ланка системи органів центральної виконавчої влади.

Місцеві державні адміністрації – місцеві органи виконавчої влади в областях і районах, містах Києві та Севастополі.

Нормативно-правовий акт – офіційний документ, прийнятий уповноваженим державним органом (найчастіше парламентом або урядом) або безпосередньо народом на референдумі, що містить загальнообов'язкові правові норми, реалізація яких забезпечується силою державного впливу.

Об'єкт правовідносин – сукупність матеріальних та нематеріальних благ, із приводу яких виникають правовідносини.

Обов'язок – юридичне зобов'язання діяти певним чином або утримуватися від дій.

Опіка – засіб захисту особистих і майнових прав та інтересів неповнолітніх, які не досягли 14 років і залишилися без батьківського піклування, а також повнолітніх осіб, визнаних судом недієздатними внаслідок душевної хвороби або недоумства.

Оптація – особа вільно обирає громадянство тієї чи іншої держави в разі переходу частини території від однієї держави до іншої.

Органи державної виконавчої влади – система органів, основною діяльністю яких є виконання нормативних актів законодавчої влади.

Особисті немайнові відносини – відносини, що виникають під час реалізації особистих прав на життя, здоров'я, блага, честь, гідність, ім'я, авторство.

Парламент – вищий колегіальний представницький законодавчий орган держави.

Піклування – засіб захисту особистих і майнових прав та інтересів неповнолітніх віком від 14 до 18 років, які залишилися без батьківської опіки, а також повнолітніх осіб, визнаних судом обмежено дієздатними внаслідок зловживання спиртними напоями або наркотичними засобами, чи осіб, які за станом здоров'я не можуть самостійно захищати свої права.

Право (свобода) – міра можливої поведінки, гарантовані блага чи можливості.

Право вето – заборона, яка накладається главою держави на рішення іншого державного органу. У сучасних державах право вето, як правило, надається главі держави щодо законів, які приймає парламент.

Правовий статус людини та громадянина – сукупність прав, свобод та обов'язків особи в суспільстві та державі, які закріплено законодавством.

Правовідносини – урегульовані нормами права суспільні відносини, учасники яких мають суб'єктивні права та обов'язки, що забезпечуються державою.

Правосуддя – вид діяльності держави, що полягає в розгляді та вирішенні соціальних конфліктів.

Президент України – глава держави, що виступає від її імені. Президент України є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України.

Прем'єр-міністр України – голова Кабінету Міністрів України.

Принципи громадянства України – керівні положення правового регулювання відносин громадянства, які закріплені в законодавстві.

Припинення громадянства України – передбачені законодавством України підстави, умови і порядок виходу громадянина України з громадянства чи його втрати.

Репатріація – вихід з громадянства України.

Референдум – демократичний спосіб прийняття найважливіших рішень державного та місцевого значення шляхом безпосереднього народного волевиявлення.

Співучасть у кримінальному правопорушенні – умисна спільна участь кількох осіб у вчиненні умисного кримінального правопорушення.

Стягнення – примусовий захід, який є мірою відповідальності, що застосовується за вчинення правопорушення з метою покарання і виховання особи, яка його вчинила, а також з метою загального попередження правопорушень.

Суб'єкти адміністративних правовідносин – державні органи (Верховна Рада України, Президент України, органи місцевого самоврядування, органи державної виконавчої влади тощо) та різноманітні фізичні та юридичні особи.

Суб'єкти кримінальних правовідносин (суб'єкти кримінального правопорушення) – особи, які вчинили кримінальне правопорушення, і держава в особі правоохоронних органів.

Суб'єкти правовідносин – особи, що вступають у правовідносини з метою досягнення правового результату, пов'язаного з об'єктом правовідносин, приймаючи на себе відповідні права та обов'язки.

Суб'єкти цивільного права – учасники, які беруть участь у цивільних правовідносинах.

Суверенітет – властивість державної влади, що проявляється в її верховенстві на своїй території (внутрішній суверенітет) і незалежності в міжнародних відносинах (зовнішній суверенітет).

Суд – орган держави, до компетенції якого входить здійснення правосуддя щодо розгляду адміністративних, кримінальних, цивільних та інших справ та ухвалення в цих справах законних рішень.

Судова система України – сукупність усіх взаємодіючих між собою судових установ України.

Судоустрій – сукупність правових норм, які встановлюють судову систему, її організацію, завдання, компетенцію окремих судів і процедуру їх діяння.

Територіальний устрій – ґрунтується на засадах єдності та цілісності державної території, поєднанні централізації та децентралізації у здійсненні державної влади, збалансованості соціально-економічного розвитку регіонів з урахуванням їх історичних, економічних, географічних і демографічних особливостей, етнічних і культурних традицій.

Термін – певний момент у часі, з настанням якого пов'язана дія чи подія, яка має юридичне значення.

Трансферт – обов'язкова (без права вибору) зміна громадянства при переході частини території до іншої держави.

Трудова дисципліна – сукупність правових норм, встановлених на підприємстві, в установі або в організації, що є обов'язковими для всіх учасників трудового процесу.

Трудове законодавство – система нормативно-правових актів, що регулює трудові відносини між працівниками та підприємствами, установами, організаціями, а також трудові відносини осіб, які працюють за трудовим договором.

Трудове право – система правових норм, які регулюють суспільні відносини між працівниками та роботодавцями, встановлюють права та обов'язки, визначають відповідальність за порушення цих прав та обов'язків у галузі праці на підприємствах, в установах, організаціях.

Трудовий договір – угода між працівником і власником підприємства, установи або організації, за якою працівник зобов'язується виконувати роботу, визначену цією угодою, з підляганням внутрішньому трудовому розпорядку, а власник зобов'язується виплачувати працівникові заробітну плату і забезпечувати умови праці, необхідні для виконання роботи, передбачені законодавством про працю.

Трудові відносини – врегульовані законодавством, а також колективними трудовими договорами відносини, що виникають у зв'язку

з трудовим процесом у суспільному виробництві, у конкретному трудовому колективі.

Усиновлення (удочеріння) – юридичний акт, у силу якого вирішується питання встановлення правових, майнових і немайнових відносин, які існують між батьками і дітьми.

Цивільне законодавство – система нормативно-правових актів різної юридичної сили, що регулює цивільні відносини.

Цивільне право – сукупність цивільно-правових норм, правил поведінки, закріплених у Цивільному кодексі України та інших нормативно-правових актах, що регулюють особисті немайнові та майнові відносини між учасниками з метою задоволення їх потреб та захисту інтересів.

Цивільні правовідносини – майнові або особисті немайнові відносини, які регулюються нормами цивільного права та виникають між суб'єктами, наділеними суб'єктивними правами та обов'язками.

Цивільно-правова відповідальність – вид юридичної відповідальності, який полягає в негативних (невигідних) майнових наслідках для правопорушника за невиконання зобов'язань або за інші цивільно-правові проступки.

Штраф – 1) грошове стягнення, що встановлюється законом або договором за невиконання його окремих умов у визначеній грошовій сумі; 2) платіж за невиконання зобов'язань за договором; 3) вид кримінального покарання; 4) вид адміністративного стягнення.

СЛОВНИК

Українська мова	English	Turkish	Arabic	Chinese
авторство	authorship	yazarlık	تأليف	作者
адміністративний, -a, -e, -i	administrative	yönetimsel, idari	إداري	行政的
актуальний, -a, -e, -i	relevant, topical, urgent	güncel, aktüel	موضعي	迫切的
антигромадський, -a, -e, -i	antisocial	antisosyal	غير اجتماعي	反社会的
апатрид	stateless person, apatride	vatansız kişi	شخص عديم الجنسية	无国籍者
багатопартійність	multiparty system	çok partililik	نظام متعدد الأحزاب	多党制
бездіяльність ≠ дія	inaction ≠ action	eylemsizlik	التقاعس	无为
безоплатний, -a, -e, -i	free, complimentary	parasız ≠ paralı	مجاني ≠ مدفوع	免费的≠收费的
безоплатний ≠ платний	free ≠ paid			
безоплатно	for free, free of charge	parasız, ücretsiz	مجانا	免费
безперервний, -a, -e, -i	continuous, uninterrupted	sürekli, devamlı, aralıksız	دون القطار	不断的
безпечний, -a, -e, -i	safe, secure	tehlikesiz ≠ tehlikeli	آمنة ≠ خطيرة	安全的≠ 危险的
безпечний ≠ небезпечний	safe ≠ dangerous			

блага -які? (матеріальні)	goods (material goods)	nimetler	سلع (مواد)	物质 (福利)
благоустрій	improvement,	bayındırma	تحسين	整修
вагомий, -а, -е, -і	valuable, major, important, meaningful	önemli, mühim	ثقیل	有重量的
важливість	importance, value	önem	أهمية	重要性
верховенство -чого? (права)	supremacy (of law)	üstünlük (hukukun üstünlüğü)	السيادة	重法治
виборчий, -а, -е, -і	elected, elective	seçmeli	اختياري	选任的
видворити -кого? -куди?	to remove, to expel, to evict	azletmek, atturmak, dışarı atmak	يطرد	逐出
визнавати -кого? -що? визнаватися -ким? -чим?	to acknowledge, to admit, to recognize	tanımak, itiraf etmek	يتعرف (من؟)	承认 (谁?)
визнання -кого? -чого?	recognition, acceptance, acknowledgment	tanıma, itiraf etme, kabul etme	اعتراف	接受, 认出
виконавчий, -а, -е, -і	executive	yürütme, yönetsel, idari	تنفيذي	执行的
використовуватися -ким? -чим?,	to be used (by somebody or something)	Kullanılmak	يستخدم (من قبل ماذا?)	利用 (被某人或 者事利用)

використовувати -кого? - що?	to use (somebody or something)	Kullanmak	استخدام (من؟ ماذا؟)	用 (用于某人或者某事)
викрадення	stealing, larceny, abduction	çalma, soyma, hırsızlık	سرقة	偷窃
винний, -а, -е, -і	guilty	suçlu	مذنب	有罪的
вирок	verdict, decision, judgment	hüküm	جملة او حكم على	判决
вихідний, -а, -е, -і вихідні положення	starting positions, starting points, basic assumptions	çıkış, çıkış noktası, başlangıç noktası	أصلي، مواقف البداية	出发的，原始位 置
виховний, -а, -е, -і	educational, educative	eğitsel	التعليمية	教育的
виховувати, виховує -що?	to bring up, to educate	eğitmek	ارفع	教养
від імені -кого?	on behalf of, in the name of	-in adına	نيابة عن (من؟)	代表... (谁?)
відновлення	restoration, restitution, remedy	restorasyon, onarma, tamir	التعافي	修复
відповідальний, -а, -е, -і -перед ким?	responsible (to somebody)	birine karşı bir şeyden sorumlu	مسؤول	负责的

відповідати (<i>виімогам</i>)	-чому?	to meet (<i>the requirements</i>), to satisfy (<i>the requirements</i>)	-e uymak, -e tekabül etmek	مسؤولية	责任
відповідний, -а, -е, -і		relevant, corresponding	uyumlu olan, karşılıklı	المقابلة	相应的
відпустка		vacation, holiday	izin	عطلة	假期
відшкодовувати, відшкодувати -що?		to reimburse, to compensate, to refund	tazmin etmek, telafi etmek	لساد ، للتعويض ، برد (ماذا؟)	补偿 (什么?)
відшкодування		reimbursement, compensation	tazmin, tazminat	الساد	补偿的
вільно -що робити? (<i>обирати, працювати</i>)		free (<i>to choose</i>)	engel olmamak, (<i>bir şey yapmak için</i>) rahat olmak	مجاني (ماذا أفعل؟) (حر في الاختيار ، مجاني للعمل)	自由 (做什么?)) (自由选择, 自由工作)
владний, -а, -е, -і		power	yetkili, otoriter, amirane	متعجرف	权力的
власник -чого? (<i>підприємства</i>)		owner, proprietor (<i>of company</i>)	sahip (-bi), şirket sahibi	مالك ، مالك (من شركة)	使用者
вступ у дію		entry to force, coming into force	yürürlüğe girmek / konmak	دخول حيز التنفيذ	起效
втрата -чого?		loss, losing (<i>something</i>)	kayıp, kaybetme	خسارة ، خسارة	损失

вчинення = скоєння	committing, commission	teslim etme	لجنة	实现
галузь	branch	dal, kol	صناعة	部门
гарантія, гарантії	guarantee	garanti, güvence	الضمان والضمانات	保障
гармонійний, -а, -е, -і	harmonious	uyumlu	متناغم	和谐的
гідний, -а, -е, -і	decent, dignified	bir şeye layık olmak	ذو قيمة	值得
гідність	dignity, virtue	meziyet, üstünlük, onur	كرامة	尊严
головнокомандуючий, головнокомандувач	commander-in-chief, supreme commander	başkomutan	القائد العام	总司令
громадський, -а, -е, -і	public, social	toplumsal, sosyal, toplum	عامة	社会的
громадянин	citizen	vatandaş, uyruklu	مواطن	公民
громадянство	citizenship	uyruklu	المواطنة	国籍
ґрунтується, ґрунтуватися	to base, to be based (on something), to be built (on something)	bir şeye dayanmak, istinat etmek	بناء ، على أساس (شيء)	以...为根据
декларація	declaration	bildiri, beyanname	تصريح	声明
депутат	deputy	milletvekili	النائب	代表

державний лад	state system	devlet düzeni	النظام السياسي	国体
джерело	source	kaynak	مصدر	来源
дисципліна	discipline	disiplin, ders	انضباط	纪律
дисциплінарний, -а, -е, -і	disciplinary, disciplinarian	disiplin	تأديبي	纪律的
дієздатність	legal capacity	fiil ehliyeti	الصفة القانونية	行为能力
діяння = дії	action, act	fiil, eylem	الأفعال = الأفعال	行为 = 行动
довкілля	environment	çevre, ortam	البيئة	环境
доповнення	addition, supplement	ek, ilave	إضافة	补充
достатній, -я, -є, -і	sufficient, adequate, enough	yeterli	كافي	足够的
досягнення	achievement	ulaşma, başarı	إنجاز	成绩
дотримання -чого? (норм)	compliance (<i>with the law</i>)	uyma, yerine getirme	الامتثال (ما؟ المعايير)	遵守 (什么?)
експерт	expert, examiner	bilirkişi	خبير	规范 专家
експлуатація	exploitation	işletme, sömürü	استغلال	剥削
елемент	element	öğe, unsur	عنصر	分子
жертва	victim	kurban	ضحية	受害者

житловий фонд	housing stock, building stock, housing fund	konut fonu	المساكن مخزون المساكن	住房设施
житловий, -а, -е, -і	housing	konut	سكن	住房的
забезпечення -чого?-чим?	ensuring (<i>the rights, the conditions</i>), safeguarding (<i>interests</i>), providing (<i>a secure environment</i>)	sağlama, -in sağlanması	الأمان	担保
забезпечити, забезпечувати	to ensure, to provide	sağlamak	تقدم ، توفر	保证，供应
загальний, -а, -е, -і	general,	genel	عام	总的
заключний, -а, -е, -і	final, concluding	son	نهائي	最后的
законність	legitimacy	yasallık, geçerlilik	شرعية	合法性
закріплено, закріплювати	is enshrined, to enshrine,	kalıcılaştırmak, saklamak	ثابت ، اربط	固定的，固定
заохочення	promotion	teşvik, özendirme	التشجيع	奖品
запобігання	prevention	önleme	الوقاية	防疫
засіб	way, method	tarz, yöntem	طريق	方法

застава	pledge, bail	kefalet	تعهد ، بكفالة	押金
застереження	warning, caution	uyarı	الحذر تحذير	警告
застосовувати, застосовуватися	to use, to apply to be used, to be applied	uygulamak kullanılmak	تطبيق ، تقدم	使用，适应
затвердження -кого? -чого?	approval (of laws, of budget), adoption (of the budget)	onaylama, tasdik kanunun kabulü	الموافقة (على القوانين ، والميزانية) اعتماد (الموازنة)	批准
захист -чого? (інтересів)	protection (of the interests)	çıkarların korunması	حماية المصالح (ماذا؟)	保护 (什么?) 利益
звільнення	dismissal, firing	azletme, işten çıkarma, görevden çıkarma	الفصل	免职
здатність -що робити? (здатність отримувати щось, мати щось, здійснювати щось)	ability, capacity (to get something, to have something, to exercise, to implement)	kabiliyet (almak kabiliyeti, yapmak kabiliyeti)	القدرة (ماذا تفعل؟) القدرة على الحصول على شيء ما ، على شيء ما ، لفعل شيء ما	能力 (做什么?)) 得到某物的能 力，拥有某物的 能力，做某事的 能力
здійснення	implementation, realization, exercise	uygulama, gerçekleştirme	التنفيذ، الإدراك ، التمرين	实施

здійснювати -що? (права)	to implement, to exercise, to carry out	gerçekleştirmek, uygulamak, hayata geçirmek	ممارسة (ماذا؟) الحقوق	实施 (什么?)
зловживання	abuse, misuse	yolsuzluk, kötüye kullanma	الإساءة وسوء الاستخدام	濫用
злочин	crime	suç, cürüm	الجريمة	罪行
зобов'язання	responsibility, duty	ödev, hüküm	واجب	责任
зрада	betrayal, treachery	ihamet, hıyanet	الخيانة والخيانة	背叛
імпічмент	impeachment	görevi kötüye kullanma suçlaması	عزل	弹劾
ініціатива	initiative	girişim, inisiyatif	المبادرة	发起
ініціативний, -а, -е, -і	initiative, proactive	girişken, faal	المبادرة، استباقية	主动的
інтелектуальна власність	intellectual property	fikir hakkı / mülkiyet	الملكية الفكرية	智力财产
інформувати, інформує - кого?	to inform, to brief	bilgi vermek, haber vermek	إعلام وإبلاغ	通知
іпотека	mortgage	ipotek	رهن	房贷
кандидатура	candidature, candidacy	adaylık	ترشيح	候选资格
капітальний, -а, -е, -і,	capital, repair	ana, temel, temelli	إصلاح رأس المال	基本[的],

капітальний ремонт	major maintenance, capital repairs	onarım	الصيانة الرئيسية ، إصلاحات رأس المال	大修理
карати -кого?	to punish	cezalandırmak	أن يعاقب (من؟)	开刀
керівництво	leadership, management	yönetme, liderlik	الإدارة	教程
клопотання	application, motion, request	şefaat, dilekçe	التطبيق ، الحركة ، الطلب	申请书
кодекс, Цивільний кодекс	code, codex civil code	kanun, yasa, medeni kanun	الشفرة، القانون المدني	法典， 民法
кодифікований, -а, -е, -і	codified	kodlanmış	مقنن	编码
колегіальний, -а, -е, -і	collegial, collegiate	kolektif	الزمالة	集体【的】
колективний, -а, -е, -і	collective, participatory	kolektif, ortak, toplu	جماعي	共同的
компенсаційний, -а, -е, -і	compensatory, compensating	telafi edici	التعويضية	补偿的
компенсація	compensation	tazmin, tazminat	تعويضات	赔偿
комплексний, -а, -е, -і	complex	kapsamlı	معقد	综合【的】
конвенція	convention	sözleşme	اتفاقية. معاهدة	协约
конкретний, -а, -е, -і	specific, particular	belirli	محددة، معينة	具体【的】
конкурс	contest, tender	yarışma, sınav	المنافسة	招标

контрольний, -a, -e, -i	control	denetim, kontrol	مراقبة	规定的
користування	use	kullanma, faydalanma	الاستخدام	利用
кримінальний, -a, -e, -i	criminal	ceza	مجرم	刑事[的]
листування	correspondence	yazışma, muhaberat	مراسلة	函电
локальний, -a, -e, -i	local	yerel, lokal	محلي	局部[的]
людство	humanity	insanlık	الإنسانية	人类
майновий ≠ немайновий, -a, -e, -i, майнові відносини, немайнові відносини	property ≠ non-property property relations, non-property relations	mülkiyet ≠ mülkiyet niteliğinde olmayan mülkiyet ilişkileri	خاصية ≠ غير ملكية علاقات الملكية ، العلاقات غير المتعلقة بالملكية	财产[的] ≠ 非物质[的] 产权 关系 非财产关系
митна справа	customs	gümrük	أعمال الجمارك	海关
митний, -a, -e, -i	customs	gümrük	الجمارك	海关[的]
міжрайонний, -a, -e, -i	inter-district	bölgelerarası	بين المقاطعات	跨区
міра	measure, degree	ölçü	معیار	措施, 程度
містить, містити -цію?	to contain	içermek	يحتوي ، يحتوي على	含有
міський, -a, -e, -i	urban, municipal	kentsel, şehir	الحضاري	市立的
молодь	the young people	gençlik	شباب	年轻人

моральність	morality	ahlaklılık	الأخلاق	道德
набуття (громадянства) -чого?	acquisition (of citizenship)	kazanma (<i>vatandaşlığın kazanılması</i>)	الحصول على الجنسية والحصول عليها (ماذا؟)	得到，取得 国籍
найважливіший, -а, -е, -і	the most important	püf nokta, en önemli	الأكثر أهمية	最重要的
найманий, -а, -е, -і наймані працівники	hired employees	ücretli, ücretli işçi	استأجرت موظف	佣工
належати, належить	to belong	ait olmak	ينتمي، ينتمي	属于
належний, -а, -е, -і	appropriate	gereken	لائق	适当的
нарада	council	toplantı	اجتماع	会议
народовладдя	democracy, People's Authority	halk egemenliği / iktidarı	الديمقراطية	人民政权
наслідок, наслідки	consequence, consequences	sonuç, sonuçlar	النتيجة والعواقب	后果
натуралізація, процедура натуралізації	naturalization, nationalization, naturalization procedure	yurtaşlığa alınma, yurtaşlığa alınma işlemi	التجنس، إجراءات التجنس	归化
наявність -чого?	availability	varlık	الوجود (ماذا؟)	具备

невеликий ≠ великий	little ≠ big	küçük ≠ büyük	صغير ≠ كبير	不大的 ≠ 大
невтручання ≠ втручання	non-interference ≠ interference	karışmama ≠ karışma, müdahale	عدم التدخل ≠ التدخل	不干涉 ≠ 干涉
негативний = невігідний, -a, -e, -i	negative = disadvantageous	aleyhte = zararlı, dezavantajlı	سلبی = غير ملائم	无利可图的 = 否定的
недієдатний ≠ дієдатний	incapable ≠ capable	fiil ehliyetine sahip olmayan = fiil ehliyetine sahip (olan)	معطل ≠ قادر	无行为能力的 ≠ 有行为能力的
недоторканність	immunity	dokunulmazlık	حصانة	不可侵犯
неконституційність ≠ конституційність	unconstitutionality ≠ constitutionality	anayasaya aykırılık ≠ anayasaya uygunluk	عدم الدستورية دستورية	违犯宪法 ≠ 合宪性
неможливість ≠ можливість	impossibility ≠ possibility	olanaksızlık, imkânsızlık ≠ olasılık, imkân	استحالة ≠ إمكانية	不可能[性] ≠ 可能性
неналежне ≠ належне	improper ≠ proper	uygun olmayan ≠ uygun	غير مناسب ≠ مناسب	不适合的 ≠ 适合的

неприпустимий, -а, -е, -і неприпустимий ≠ припустимий	inadmissible inadmissible ≠ permissible	çekilemez ≠ kabul edilebilir	غير صالحه، غير صالح ≠ صالح	不能容许的 ≠ 可容许的
неухильно	steadily	istikrarlı bir şekilde	بشكل صارم	责无旁贷
об'єднувати -що?, об'єднані - у що?	to combine (<i>something</i>) are combined (<i>into something</i>)	birleştirmek, birleştirilmek	الجمع بين (ماذا؟) مجتمعة (ماذا؟)	结为
обвинувальний, -а, -е, -і	accusatory	itham edici	اتهامي	起诉的
обирати -що?	to choose	seçmek	للاختيار	选择
облік	accounting	sayma, hesap tutma	محاسبة	登记
обмеження	limitation	sınırlama	قيود	限制
обмежувальний, -а, -е, -і	restrictive, limitative	kısıtlayıcı	تقييدي	有限制的
оборона	defense	savunma	الدفاع	防御
обрання	election	seçim	الانتخابات والانتخابات	选举
обсяг	amount	hacim	مقدار	规模
обшук	search	arama	بحث	搜查
ознака	a sign	belirti, işaret	إشارة، لافتة	征候

окружний, -a, -e, -i	district	bölge, çevre	منطقة حي	地区[的]
опіка	guardianship	vesayet	الوصاية	保护
оптація	an option	seçenek	خيار	选择
оренда, взяти в оренду	a rent, to rent	kira, kiralamak	إيجار, للايجار	租借 承租
особливий, -a, -e, -i	special	başka, kendine özgü	مميز	特別
отримувати -що? (права)	to get	almak	الحصول على (ماذا؟ حقوق)	收到, 让受
охоплювати, охоплює -що?	to cover (something)	içine almak, kapsamak	غطاء, أغطية (ماذا؟)	包括
охоронний, -a, -e, -i	protective	koruyucu	الامان	保护
пакт	pact	pakt	حلف	条约
певний, -a, -e, -i певна система	certain certain system	belirli belirli sistem	محدد, المؤكد	固定, 确定组
пенсія	pension	emekli maaşı, aylık	راتب تقاعد التقاعد	退休金
переведення	transfer	nakletme, geçirme	ترجمة	汇款
перевищити, перевищив - що?	to exceed (something)	aşmak, üstüne çıkmak	تجاوزت تجاوزت	超过

переговори	negotiation	görüşmeler	التفاوض	谈判
перелік -чого?	list	liste	التمرير	目录
переобладнання	re-equipment	yeniden donatma	التجديد	重新, 装备
пересування	movement	yer (ini) değiştirmek, dolaşma	حركة	移动
підданство	nationality	uyruklu	المواطنة	国籍
підзвітний, -а, -е, -і	accountable	hesap vermekle yükümlü	المساءلة	有报销责任的
підконтрольний, -а, -е, -і	controlled	denetimi altında bulunan	خاضع للسيطرة	在...监督下的
підстава	basis, ground	sebepe (-bi)	أسباب	理由
підкування	care	vasilik, vasiyet	الوصاية	保护 办法
плата	pay, payment, fee	ödeme	دفع	报酬
поведінка	behavior	davranış	سلوك	行为
повноваження	competence, authority, responsibilities	yetkiler	الصلاحيات	权力

поводження	behavior	davranış	السلوك	行为
погоджуватися, погоджується	to agree	razı olmak, kabul etmek	يوافق على، يوافق	同意
пограбування	robbery	soygun, yağmacılık	سرقة	抢劫
податковий, -а, -е, -і	tax	vergi	ضريبة	税[的]
поділяти, поділятися	to divide	bölmek, bölünmek, ayrılmak	شارك شارك	分
пожежна безпека	Fire Security	yangın güvenliği	السلامة من الحرائق	防火 安全
позбавлений, позбавити - чого? (житла)	deprived, to deprive to deprive of housing	-den mahrum olmak, - tan ıskat etmek	محردة حرمان (من ماذا؟) من السكن	剥夺, 褫夺 住宅
позбавлення -чого?	deprivation	iskat, yoksun kalma / bırakma	الحرمان (ماذا؟)	剥夺
покарання	punishment	ceza	عقاب	处罚
полягати, полягає -у чому?	is	ibaret olmak, -dan ibaret	تكون من (ماذا؟) (المسؤولية تكمن في حقيقة أن ...)	在于，是

поновлення -чого?	update	yeniden başlama, yenileme	التجديد	恢复
поновлювати, поновлюватися	to renew, to be renewed	yeniden başlamak, yenilemek, yenilenmek	استئناف ، سيرة ذاتية	恢复，重新 开始
попередження	warning	uyarma	تحذير	警告
попереджувальний, -а, -е, -і	warning, precautionary	uyarı	تحذير	防失 速的
порівняно -з чим? (з нормами КЗпП)	comparatively (with something)	birine, bir şeye göre, birinin, bir şeyin yanında	مقارنة ب (ماذا؟) (بمعايير قانون العمل)	比较 比劳动法典
порушувати, порушує -що?	to violate	bozmak, ihlal etmek	تنتهك ، يخالف	违反
посилення -чого?	strengthening (of what?)	artırma, yoğunlaştırma, hızlanma	تضخيم (من ماذا؟)	加强
послідовність	sequence	sıra, art arda gelme	تسلسل	连贯性
посягати -на що?	to infringe (something)	el uzatmak, tecavüz etmek	التعدي (على ماذا؟)	[蓄意] 侵犯...

потенційний, -a, -e, -i	potential	potansiyel	محتمل	潛在【的】
поточний, -a, -e, -i, поточний ремонт	current, current repair	bugünkü, cari onarım	الحالية، اعمال صيانة	目前【的】 日常, 修理
потреби	needs	ihtiyaçlar	الاحتياجات	需要
потребують, потребувати	to be in need, to require	talep etmek, istemek	تتطلب، تتطلب (تحتاج إلى حماية)	要求, 要好好 保护
походити -від кого? -від чого?	to originate	meydana gelmek, -den gelmek	(يأتي من (من من؟ من ماذا؟	溯源于
права та свободи	rights and freedoms	hak ve özgürlükler	الحقوق والحريات	自由 权利
право вето	veto	yasak, ret, veto hakkı	حق النقض	否决权
правовідносини	legal relations	yasal ilişkiler	العلاقات القانونية	权利义务关系
правоздатність	legal capacity	hukuki ehliyet	الصفة القانونية	有权利能力的
правоохоронні органи	law enforcement	kolluk kuvvetleri	المكافئين بإنفاذ القانون	护法, 机关
правопорушення	offence	yasayı ihlal	جريمة	犯法 行为
правопорушник	offender	suçlu	الجاني	违法者

правосуб'єктність	legal personality, legal identity	tüzel kişilik	الشخصية القانونية، الهوية القانونية	法律主体资格
правосуддя	justice	adalet	عدالة	司法
працевлаштування	employment	iş bulma	توظيف	就业
працівник	employee	işçi	عامل	职员
праця	labor, work	iş, çalışma	عمل شاق	劳动
преамбула	preamble	giriş bölümü	مقدمة	序言
превентивний, -а, -е, -і	preventive	önleyici	وقائي	先发制人的
предмети споживання	consumer goods	tüketim maddeleri	البضائع	消费品
приватизація	privatization	özelleştirme	الخصخصة	私有化
призначення	appointment	bağlama, alama	موعد	委派 效能
прийом на роботу	employment	iş verme	توظيف	招聘
приміщення	premise, room	bina, oda	مجال	住房
примусово	forcibly	zorla, kuvvetli bir biçimde	غصباً	强迫[的]
припинення -чого?	termination	kesilme, sona erme	الإنهاء (ماذا؟)	停止

присяжні	jury	jüri üyeleri	هيئة المحلفين لجنة التحكيم	陪审团
притягнення (до відповідальності)	prosecution, brought to justice	adalet teslim etmek	عقد (مسؤول)	使...负责 把...追究法律责 任
пріоритет	priority	öncelik	الأفضلية	优先 地位
проголошення -чого?	proclamation	ilan	إعلان	宣布
проголошувати -що?	to proclaim	ilan etmek	يعلن	宣布
проживання	residence, accommodation	mesken, ikamet	سكن - إقامة - منزل	居住
проступок	offense	suç	جناية	犯规
протиправний, -а, -е, -і	unlawful, illegal	kanunsuz, yasadışı	غير شرعي	违法的
процес	process	süreç	نهج	过程
работоргівля	slave trade	köle ticareti, esircilik	تجارة العبيد	贩卖 奴隶
рабство	slavery	kölecilik	عبودية	奴隶 制度

районний, -а, -е, -і	district, regional	bölge, ilçe	حي	区[的]
ратифікований, -а, -е, -і	ratified	onay, tasvip	صدقت	批准
реалізація -чого? (права)	realization	gerçekleştirme, uygulama	تحقیق (لأي حقوق)	实现 权利之 行使
ревізійний, -а, -е, -і	revisory	denetim	تنقيح	监察[的]
регламентувати, регламентує	to govern, to legislate, to regulate	belirli kurallara bağlamak	تنظيم ينظم	严格 规定
регулювати - що?	to regulate	düzenlemek	تنظيم	调整
регулятивний, -а, -е, -і	regulative	düzenleme gücüne sahip olan	تنظيمي	调节性
реєстрація	registration	tescil, kayda geçirme	التسجيل	登记
ремонт	repair, maintenance	onarım, tamir	إصلاح	装修
репатріація	repatriation	ülkesine geri dönme	العودة إلى الوطن	遣返 回国
референдум	referendum	referandum	استفتاء	全民 投票

рецидив	relapse, recurrence	nüksetme suçu yineleme	الانتكاس	重发
ризиковий, -а, -е, -і	risky	riskli	محفوفة بالمخاطر	有危险的
різновид	variety	çeşit (-di)	تشكيلة	种类
різноманітний, -а, -е, -і	diverse	çeşitli, türlü	متنوع	各种各样
роботодавець	employer	işveren, çalıştırıcı	صاحب العمل	雇主
розгляд (спору)	dispute resolution	anlaşmazlıkların incelenmesi / ele alınması	النظر (في النزاعات)	争议审理程序
розпорядок	routine, schedule	kurulu düzen	روتين	程序
самовільний, -а, -е, -і	unauthorized, self-willed	izinsiz, keyfince davranan	غير مصرح به	擅自[的]
самоврядування, місцеве самоврядування	municipality, local government	özyönetim, yerli özyönetim	الإدارة الذاتية، حكومة محلية	地方自治
самостійно	independently	bağımsız olarak, kendi başına	على المرء بمفرده	独立[的]

світогляд	outlook, ideology	dünya görüşü	الآفاق النظرة المستقبلية	世界观
система	system	sistem	النظام	系统
систематизований, -a, -e, -i	systematized	sistematize edilmiş	منظم	系统 化的
скасовувати, скасувати	to cancel	iptal etmek, kaldırmak	إلغاء ، إلغاء	拒绝
скоєння	committing	suç işlemesi	(ارتكاب الجريمة)	犯罪 实施
скоїти, скоїв -иц?	to commit	yapmak, etmek, işlemek	أفعل ، افعل (ماذا؟)	进行
смертна кара	death penalty	ölüm cezası	عقوبة الإعدام	死刑
спадкове право, спадщина	inheritance law, heritage	miras, miras hukuku	قانون الميراث ، الميراث	继承法， 遗产
спеціальний, -a, -e, -i	special	özel	مميز خاص	特种，专业，专 门
співвідношення	correlation, interrelation	oran	نسبة	对比
співучасник	accomplice	katılan	شريك في الجريمة	参与者，共犯

співучасть	complicity	katılma	التواطؤ الإشتراك	共同 参与, 同谋
спір	dispute	anlaşmazlık	خلاف - نزاع	争论
спрямувати	to direct	yönlendirmek, yönetmek	مباشرة	指向
стабілізувати	to stabilize	istikrara kavuşturmak	يستقر	穩定
стабілізує, -а, -е, -і	stabilizing	istikrar sağlayıcı	تحقيق الاستقرار	增穩 定的
стандарт	standard	standart	معیار او مستوى	标准
становище	position	durum	المنصب (من؟ الموضوع، الموظف)	情况
статус -кого?, правовий статус	status, the legal status	statü, hukuki durum	الحالة (من؟) الوضع القانوني	地位, 法律 状况
створювати -що?	to create	yaratmak, kurmak	ابتكار (ماذا؟)	创造
страхування	insurance	sigorta	تأمين	保险

строк давності	statute of limitations	müruru zaman	فترة التقادم	时效 期间
структура	structure	yapı	الهيكل التنظيمي	结构
стягнення	penalty	ceza	ضربة جزاء	收回
суб'єкт	subject	kişi	موضوعات	主体
судоустрій	judicial system	adli teşkilat	القضاء	司法 制度
сукупність	set, combination, sum	toplam, bütün	مجمل	全部
супроводжувати, супроводжує -кого?	to accompany (<i>somebody</i>)	-e refakat etmek, eşlik etmek	لمرافقة، يرافق (من؟)	在...陪同下
суспільство	society	toplum	المجتمع	社会
таємниця	secrecy	sır (-rrı), gizlilik	سر	秘密
творчий, -а, -е, -і	creative	yaratıcı	إبداعي، خلاق	创造[的]
термін = строк	term, duration, period	süre, zaman	المدة	期间
термін дії	validity	geçerlilik	مدة الصلاحية	有效 期限
терористичний акт	terrorist act	terör eylemi	عمل ارهابي	恐怖 主义
трансферт	transfer	transfer	نقل تحويل	汇划

турбує, турбувати -кого?	to concern, to bother	-den tedirgin olmak, -i rahatsız etmek	هموم ، مقفلة (من؟)	打扰
убивство	murder	cinayet, öldürme	جريمة قتل	杀人罪
укладати -що? (doğovır)	to enter into (<i>contract</i>)	akdetmek, yapmak	استنتاج (ماذا؟)	签订 条约
умисний, -а, -е, -і	deliberate, intentional	kasıtlı, kasten	متعمد	蓄意的
універсальний, -а, -е, -і	universal, versatile	üniversal	عالمي	万能[的]
уповноважений, -а, -е, -і	authorized	yekili	مخول	受委 托者
управління	management, governance	yönetme	التحكم	管理
управлінський, -а, -е, -і	administrative	yönetim	الإدارية	管理[的]
усиновлення	adoption	evlat edinme	التبني	收...为义子
успіх	success	başarı	نجاح	成绩
установчий, -а, -е, -і установчий характер	constituent, constituent nature	kurucu, kurucu tabiatı	التأسيس الطابع التأسيسي	创立[的] , 刚强 性格

усунення -кого?	elimination	giderme, ortadan kaldırma, bertaraf etme	إزالة	排除
усунути -кого? -що?	to eliminate	-i kaldırmak	القضاء على (من؟ ماذا؟)	搞掉
ухвалювати, ухвалити -що? (закон)	to approve	onaylamak, tasdik etmek	الموافقة والموافقة على قانون (ماذا؟)	确定, 制定 法令
ухилення	avoidance	kaçma, ayrılma	التهرب المرأوغة	逃避
фальшивий, -а, -е, -і	false, faked	sahte, kalp, yalancı	غير صحيح خاطئة	假的
фахівець	specialist, expert	uzman	متخصص	专家
фіксація	fixation	tespit, saplanma	تثبيت	固定
філіація	affiliation	birleştirme, üyeliğe kabul	النسب البنوة	自然获得国籍
функціональний, -а, -е, -і	functional	fonksiyonel	وظيفي	从属[的]
функція	function	işlev, görev	وظيفة	职能
характеристика	characteristic	nitelik	خصائص	鉴定书, 评定

хартія	charter	anlaşma, misak	الميثاق	宪章
цілісність, територіальна цілісність	integrity, territorial integrity	bütünsellik, bütünlük toprak / ülke bütünlüğü	النزاهة، وحدة الأراضي	完整， 领土 完整
цінні папери	securities	değerli kayıtlar	الأوراق المالية	証券
цінність	value	değer, kıymet	القيمة	重要性
честь	honor	şeref, onur	شرف	名誉
шанувати -що? (закони)	to honor	derin saygısı olmak	احترام ، شرف (ماذا؟) القوانين	佩， 奉宪
шкода	harm, damage	zarar, hasar	ضرر ، ضرر	害处，损失
юрисдикція	jurisdiction	yargı yetkisi, yargı alanı	سلطة القضاء، نطاق القضاء	司法权，管辖

ПЕРЕЛІК НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ ДОКУМЕНТІВ, ВИКОРИСТАНИХ У НАВЧАЛЬНОМУ ПОСІБНИКУ

Конституція
Статут Організації Об'єднаних Націй
Загальна декларація прав людини
Женевські конвенції про захист жертв війни
Європейська конвенція про захист прав людини і основних свобод
Європейська соціальна хартія
Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права
Міжнародний пакт про громадянські і політичні права
Американська конвенція з прав людини
Заключний акт Наради з безпеки та співробітництва в Європі – НБСЄ
Африканська хартія прав людини і народів
Конвенція про права дитини
Заключний документ Всесвітньої конференції з прав людини
Цивільний кодекс України
Житловий кодекс України
Кодекс законів про працю України
Кодекс України про адміністративні правопорушення
Кримінальний кодекс України
Закон України «Про громадянство України»
Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства»
Закон України «Про судоустрій і статус суддів»
Закон України «Про заставу»
Закон України «Про іпотеку»
Закон України «Про страхування»
Закон України «Про житловий фонд соціального призначення»
Закон України «Про приватизацію державного житлового фонду»
Закон України «Про заставу»
Закон України «Про відпустки»
Закон України «Про оплату праці»
Закон України «Про охорону праці»
Закон України «Про колективні договори і угоди»
Закон України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)»
Закон України «Про державну службу»
Закон України «Про освіту»
Закон України «Про Кабінет Міністрів України»
Закон України «Про звернення громадян»
Закон України «Про залізничний транспорт»

ВИТЯГИ ІЗ ЗАКОНОДАВЧИХ АКТІВ

ТЕМА 1

КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ – ОСНОВНИЙ ЗАКОН ДЕРЖАВИ ТА СУСПІЛЬСТВА

Конституція України

Преамбула. Верховна Рада України від імені Українського народу – громадян України всіх національностей, виражаючи суверенну волю народу, спираючись на багатовікову історію українського державотворення і на основі здійсненого українською нацією, усім Українським народом права на самовизначення, дбаючи про забезпечення прав і свобод людини та гідних умов її життя, піклуючись про зміцнення громадянської злагоди на землі України та підтверджуючи європейську ідентичність Українського народу і незворотність європейського та євроатлантичного курсу України, прагнучи розвивати і зміцнювати демократичну, соціальну, правову державу, усвідомлюючи відповідальність перед Богом, власною совістю, попередніми, нинішнім та майбутніми поколіннями, керуючись Актом проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 року, схваленим 1 грудня 1991 року всенародним голосуванням, приймає цю Конституцію – Основний Закон України.

Стаття 1. Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава.

Стаття 2. Суверенітет України поширюється на всю її територію.

Україна є унітарною державою.

Територія України в межах існуючого кордону є цілісною і недоторканою.

Стаття 3. Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю.

Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

Стаття 5. Україна є республікою.

Носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування.

Право визначати і змінювати конституційний лад в Україні належить виключно народові і не може бути узурповане державою, її органами або посадовими особами.

Ніхто не може узурпувати державну владу.

Стаття 8. В Україні визнається і діє принцип верховенства права.

Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй.

Норми Конституції України є нормами прямої дії. Звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується.

ТЕМА 2

ГРОМАДЯНСТВО УКРАЇНИ

Конституція України

Стаття 4. В Україні існує єдине громадянство. Підстави набуття і припинення громадянства України визначаються законом.

Стаття 21. Усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними.

Стаття 23. Кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей, та має обов'язки перед суспільством, в якому забезпечується вільний і всебічний розвиток її особистості.

Стаття 25. Громадянин України не може бути позбавлений громадянства і права змінити громадянство.

Громадянин України не може бути вигнаний за межі України або виданий іншій державі.

Україна гарантує піклування та захист своїм громадянам, які перебувають за її межами.

Закон України «Про громадянство»

Стаття 2. Принципи законодавства України про громадянство

Законодавство України про громадянство ґрунтується на таких принципах:

1) єдиного громадянства – громадянства держави Україна, що виключає можливість існування громадянства адміністративно-територіальних одиниць України. Якщо громадянин України набув громадянство (підданство) іншої держави або держав, то у правових

відносинах з Україною він визнається лише громадянином України. Якщо іноземець набув громадянство України, то у правових відносинах з Україною він визнається лише громадянином України;

2) запобігання виникненню випадків безгромадянства;

3) неможливості позбавлення громадянина України громадянства України;

4) визнання права громадянина України на зміну громадянства;

5) неможливості автоматичного набуття громадянства України іноземцем чи особою без громадянства внаслідок укладення шлюбу з громадянином України або набуття громадянства України його дружиною (чоловіком) та автоматичного припинення громадянства України одним з подружжя внаслідок припинення шлюбу або припинення громадянства України другим з подружжя;

6) рівності перед законом громадян України незалежно від підстав, порядку і моменту набуття ними громадянства України;

7) збереження громадянства України незалежно від місця проживання громадянина України.

Стаття 5. Документи, що підтверджують громадянство України

Документами, що підтверджують громадянство України, є:

1) паспорт громадянина України;

3) паспорт громадянина України для виїзду за кордон;

4) тимчасове посвідчення громадянина України;

6) дипломатичний паспорт;

7) службовий паспорт;

8) посвідчення особи моряка;

9) посвідчення члена екіпажу;

10) посвідчення особи на повернення в Україну.

Стаття 6. Підстави набуття громадянства України

Громадянство України набувається:

1) за народженням;

2) за територіальним походженням;

3) внаслідок прийняття до громадянства;

4) внаслідок поновлення у громадянстві;

5) внаслідок усиновлення;

6) внаслідок встановлення над дитиною опіки чи піклування, влаштування дитини в дитячий заклад чи заклад охорони здоров'я, в дитячий будинок сімейного типу чи прийомну сім'ю або передачі на виховання в сім'ю патронатного вихователя;

7) внаслідок встановлення над особою, визнаною судом недієздатною, опіки;

8) у зв'язку з перебуванням у громадянстві України одного чи обох батьків дитини;

9) внаслідок визнання батьківства чи материнства або встановлення факту батьківства чи материнства;

10) за іншими підставами, передбаченими міжнародними договорами України.

Стаття 17. Підстави припинення громадянства України

Громадянство України припиняється:

1) внаслідок виходу з громадянства України;

2) внаслідок втрати громадянства України;

3) за підставами, передбаченими міжнародними договорами України.

Стаття 22. Повноваження Президента України

Президент України:

1) приймає рішення і видає укази відповідно до Конституції України і цього Закону про прийняття до громадянства України і про припинення громадянства України;

2) визначає порядок провадження за заявами і поданнями з питань громадянства та виконання прийнятих рішень;

3) затверджує Положення про Комісію при Президентові України з питань громадянства.

ТЕМА 3

КОНСТИТУЦІЙНІ ПРАВА, СВОБОДИ ТА ОБОВ'ЯЗКИ ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА

Конституція України

Стаття 3. Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю.

Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

Стаття 22. Права і свободи людини і громадянина, закріплені цією Конституцією, не є вичерпними.

Конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані.

При прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод.

Стаття 24. Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом.

Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками.

Рівність прав жінки і чоловіка забезпечується: наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї; спеціальними заходами щодо охорони праці і здоров'я жінок, встановленням пенсійних пілг; створенням умов, які дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством; правовим захистом, матеріальною і моральною підтримкою материнства і дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пілг вагітним жінкам і матерям.

Стаття 26. Іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України.

Іноземцям та особам без громадянства може бути надано притулок у порядку, встановленому законом.

Стаття 27. Кожна людина має невід'ємне право на життя.

Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави – захищати життя людини.

Кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань.

Стаття 28. Кожен має право на повагу до його гідності.

Ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню.

Жодна людина без її вільної згоди не може бути піддана медичним, науковим чи іншим дослідям.

Стаття 29. Кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність.

Ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом.

Стаття 30. Кожному гарантується недоторканність житла.

Не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду.

Стаття 31. Кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Винятки можуть бути встановлені лише судом у випадках, передбачених законом, з метою запобігти злочинам чи з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо.

Стаття 32. Ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України.

Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

Стаття 33. Кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом.

Громадянин України не може бути позбавлений права в будь-який час повернутися в Україну.

Стаття 34. Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Стаття 35. Кожен має право на свободу світогляду і віросповідання. Це право включає свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, безперешкодно відправляти одноособово чи колективно релігійні культи і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність.

Стаття 36. Громадяни України мають право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, за винятком обмежень, встановлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей.

Стаття 38. Громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Стаття 39. Громадяни мають право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування.

Стаття 40. Усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих

органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк.

Стаття 41. Кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності.

Стаття 42. Кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом.

Стаття 43. Кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується.

Держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю, гарантує рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності, реалізовує програми професійно-технічного навчання, підготовки і перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб.

Стаття 44. Ті, хто працює, мають право на страйк для захисту своїх економічних і соціальних інтересів.

Порядок здійснення права на страйк встановлюється законом з урахуванням необхідності забезпечення національної безпеки, охорони здоров'я, прав і свобод інших людей.

Ніхто не може бути примушений до участі або до неучасті у страйку. Заборона страйку можлива лише на підставі закону.

Стаття 45. Кожен, хто працює, має право на відпочинок.

Це право забезпечується наданням днів щотижневого відпочинку, а також оплачуваної щорічної відпустки, встановленням скороченого робочого дня щодо окремих професій і виробництв, скороченої тривалості роботи у нічний час.

Стаття 46. Громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом.

Стаття 47. Кожен має право на житло. Держава створює умови, за яких кожний громадянин матиме змогу побудувати житло, придбати його у власність або взяти в оренду.

Стаття 48. Кожен має право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло.

Стаття 49. Кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування.

Стаття 50. Кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди.

Кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Така інформація ніким не може бути засекречена.

Стаття 53. Кожен має право на освіту.

Повна загальна середня освіта є обов'язковою.

Стаття 54. Громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності.

Стаття 55. Права і свободи людини і громадянина захищаються судом.

Стаття 65. Захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, шанування її державних символів є обов'язком громадян України.

Громадяни відбувають військову службу відповідно до закону.

Стаття 66. Кожен зобов'язаний не заподіювати шкоду природі, культурній спадщині, відшкодовувати завдані ним збитки.

Стаття 67. Кожен зобов'язаний сплачувати податки і збори в порядку і розмірах, встановлених законом.

Усі громадяни щорічно подають до податкових інспекцій за місцем проживання декларації про свій майновий стан та доходи за минулий рік у порядку, встановленому законом.

Стаття 68. Кожен зобов'язаний неухильно додержуватися Конституції України та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей.

Незнання законів не звільняє від юридичної відповідальності.

Загальна декларація прав людини

Стаття 1. Усі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах. Вони наділені розумом і совістю і повинні діяти у відношенні одне до одного в дусі братерства.

Стаття 2. Кожна людина повинна мати всі права і всі свободи, проголошені цією Декларацією, незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного чи соціального походження, майнового, станового або іншого становища.

Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права

Стаття 7. Держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають право кожного на справедливі і сприятливі умови праці, включаючи, зокрема:

а) винагороду, що забезпечувала б як мінімум усім трудящим:

- справедливу зарплату і рівну винагороду за працю рівної цінності без будь-якої різниці, причому, зокрема, жінкам повинні гарантуватись умови праці, не гірші від тих, якими користуються чоловіки, з рівною платою за рівну працю;

- задовільне існування для них самих та їхніх сімей відповідно до постанов цього Пакту;

б) умови роботи, що відповідають вимогам безпеки та гігієни;

в) однакову для всіх можливість просування по роботі на відповідні більш високі ступені виключно на підставі трудового стажу і кваліфікації;

г) відпочинок, дозвілля і розумне обмеження робочого часу та оплачувану періодичну відпустку так само, як і винагороду за святкові дні.

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод

Стаття 3. Заборона катувань

Нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню.

Стаття 4. Заборона рабства і примусової праці

1. Нікого не можна тримати в рабстві або в підневільному стані.

2. Ніхто не може бути присилуваний виконувати примусову чи обов'язкову працю.

Стаття 7. Ніякого покарання без закону

1. Нікого не може бути визнано винним у вчиненні будь-якого кримінального правопорушення на підставі будь-якої дії чи бездіяльності, яка на час її вчинення не становила кримінального правопорушення згідно з національним законом або міжнародним правом. Також не може бути призначене суворіше покарання, ніж те, що підлягало застосуванню на час вчинення кримінального правопорушення.

Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства»

Стаття 2. Законодавство про правовий статус іноземців та осіб без громадянства

1. Правовий статус іноземців та осіб без громадянства визначається Конституцією України, цим та іншими законами України, а також міжнародними договорами України.

У разі якщо міжнародним договором України встановлено інші правила, ніж передбачені цим Законом, застосовуються правила, передбачені таким міжнародним договором України.

Стаття 3. Засади правового статусу іноземців та осіб без громадянства

1. Іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, за винятками,

встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України.

2. Іноземці та особи без громадянства, які перебувають під юрисдикцією України, незалежно від законності їх перебування мають право на визнання їх правосуб'єктності та основних прав і свобод людини.

3. Іноземці та особи без громадянства зобов'язані неухильно додержуватися Конституції та законів України, інших нормативно-правових актів, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей, інтереси суспільства та держави.

ТЕМА 4

ОРГАНИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

Конституція України

Стаття 75. Єдиним органом законодавчої влади в Україні є парламент – Верховна Рада України.

Стаття 85. До повноважень Верховної Ради України належить:

1) внесення змін до Конституції України в межах і порядку, передбачених розділом XIII цієї Конституції;

2) призначення всеукраїнського референдуму з питань, визначених статтею 73 цієї Конституції;

3) прийняття законів;

4) затвердження Державного бюджету України та внесення змін до нього, контроль за виконанням Державного бюджету України, прийняття рішення щодо звіту про його виконання;

5) визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики, реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору;

6) затвердження загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального, національно-культурного розвитку, охорони довкілля;

7) призначення виборів Президента України у строки, передбачені цією Конституцією;

8) заслуховування щорічних та позачергових послань Президента України про внутрішнє і зовнішнє становище України;

9) оголошення за поданням Президента України стану війни і укладення миру, схвалення рішення Президента України про використання Збройних Сил України та інших військових формувань у разі збройної агресії проти України;

10) усунення Президента України з поста в порядку особливої процедури (імпічменту), встановленому статтею 111 цієї Конституції;

11) розгляд і прийняття рішення щодо схвалення Програми діяльності Кабінету Міністрів України;

12) призначення за поданням Президента України Прем'єр-міністра України, Міністра оборони України, Міністра закордонних справ України, призначення за поданням Прем'єр-міністра України інших членів Кабінету Міністрів України, Голови Антимонопольного комітету України, Голови Державного комітету телебачення і радіомовлення України, Голови Фонду державного майна України, звільнення зазначених осіб з посад, вирішення питання про відставку Прем'єр-міністра України, членів Кабінету Міністрів України;

12-1) призначення на посаду та звільнення з посади за поданням Президента України Голови Служби безпеки України;

13) здійснення контролю за діяльністю Кабінету Міністрів України відповідно до цієї Конституції та закону;

14) затвердження рішень про надання Україною позик і економічної допомоги іноземним державам та міжнародним організаціям, а також про одержання Україною від іноземних держав, банків і міжнародних фінансових організацій позик, не передбачених Державним бюджетом України, здійснення контролю за їх використанням;

15) прийняття Регламенту Верховної Ради України;

16) призначення на посади та звільнення з посад Голови та інших членів Рахункової палати;

17) призначення на посаду та звільнення з посади Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини; заслуховування його щорічних доповідей про стан дотримання та захисту прав і свобод людини в Україні;

18) призначення на посаду та звільнення з посади Голови Національного банку України за поданням Президента України;

19) призначення на посади та звільнення з посад половини складу Ради Національного банку України;

20) призначення на посади та звільнення з посад половини складу Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення;

21) призначення на посади та звільнення з посад членів Центральної виборчої комісії за поданням Президента України;

22) затвердження загальної структури, чисельності, визначення функцій Служби безпеки України, Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, а також Міністерства внутрішніх справ України;

23) схвалення рішення про надання військової допомоги іншим державам, про направлення підрозділів Збройних Сил України до іншої держави чи про допуск підрозділів збройних сил інших держав на територію України;

24) встановлення державних символів України;

25) надання згоди на призначення на посаду та звільнення з посади Президентом України Генерального прокурора; висловлення недовіри Генеральному прокуророві, що має наслідком його відставку з посади;

26) призначення на посади третини складу Конституційного Суду України;

28) дострокове припинення повноважень Верховної Ради Автономної Республіки Крим за наявності висновку Конституційного Суду України про порушення нею Конституції України або законів України; призначення позачергових виборів до Верховної Ради Автономної Республіки Крим;

29) утворення і ліквідація районів, встановлення і зміна меж районів і міст, віднесення населених пунктів до категорії міст, найменування і перейменування населених пунктів і районів;

30) призначення чергових та позачергових виборів до органів місцевого самоврядування;

31) затвердження протягом двох днів з моменту звернення Президента України указів про введення воєнного чи надзвичайного стану в Україні або в окремих її місцевостях, про загальну або часткову мобілізацію, про оголошення окремих місцевостей зонами надзвичайної екологічної ситуації;

32) надання законом згоди на обов'язковість міжнародних договорів України та денонсація міжнародних договорів України;

33) здійснення парламентського контролю у межах, визначених цією Конституцією та законом;

34) прийняття рішення про направлення запиту до Президента України на вимогу народного депутата України, групи народних депутатів України чи комітету Верховної Ради України, попередньо підтриману не менш як однією третиною від конституційного складу Верховної Ради України;

35) призначення на посаду та звільнення з посади керівника апарату Верховної Ради України; затвердження кошторису Верховної Ради України та структури її апарату;

36) затвердження переліку об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації, визначення правових засад вилучення об'єктів права приватної власності;

37) затвердження законом Конституції Автономної Республіки Крим, змін до неї.

Верховна Рада України здійснює також інші повноваження, які відповідно до Конституції України віднесені до її відання.

Стаття 102. Президент України є главою держави і виступає від її імені.

Президент України є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина.

Президент України є гарантом реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору.

Стаття 106. Президент України:

1) забезпечує державну незалежність, національну безпеку і правонаступництво держави;

2) звертається з посланнями до народу та із щорічними і позачерговими посланнями до Верховної Ради України про внутрішнє і зовнішнє становище України;

3) представляє державу в міжнародних відносинах, здійснює керівництво зовнішньополітичною діяльністю держави, веде переговори та укладає міжнародні договори України;

4) приймає рішення про визнання іноземних держав;

5) призначає та звільняє глав дипломатичних представництв України в інших державах і при міжнародних організаціях; приймає вірчі і відкличні грамоти дипломатичних представників іноземних держав;

6) призначає всеукраїнський референдум щодо змін Конституції України відповідно до статті 156 цієї Конституції, проголошує всеукраїнський референдум за народною ініціативою;

7) призначає позачергові вибори до Верховної Ради України у строки, встановлені цією Конституцією;

8) припиняє повноваження Верховної Ради України у випадках, передбачених цією Конституцією;

9) вносить за пропозицією коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України, сформованої відповідно до статті 83 Конституції України, подання про призначення Верховною Радою України Прем'єр-міністра України в строк не пізніше ніж на п'ятнадцятий день після одержання такої пропозиції;

10) вносить до Верховної Ради України подання про призначення Міністра оборони України, Міністра закордонних справ України;

11) призначає на посаду та звільняє з посади за згодою Верховної Ради України Генерального прокурора;

- 12) призначає на посади та звільняє з посад половину складу Ради Національного банку України;
- 13) призначає на посади та звільняє з посад половину складу Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення;
- 14) вносить до Верховної Ради України подання про призначення на посаду та звільнення з посади Голови Служби безпеки України;
- 15) зупиняє дію актів Кабінету Міністрів України з мотивів невідповідності цій Конституції з одночасним зверненням до Конституційного Суду України щодо їх конституційності;
- 16) скасовує акти Ради міністрів Автономної Республіки Крим;
- 17) є Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил України; призначає на посади та звільняє з посад вище командування Збройних Сил України, інших військових формувань; здійснює керівництво у сферах національної безпеки та оборони держави;
- 18) очолює Раду національної безпеки і оборони України;
- 19) вносить до Верховної Ради України подання про оголошення стану війни та у разі збройної агресії проти України приймає рішення про використання Збройних Сил України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань;
- 20) приймає відповідно до закону рішення про загальну або часткову мобілізацію та введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях у разі загрози нападу, небезпеки державній незалежності України;
- 21) приймає в разі необхідності рішення про введення в Україні або в окремих її місцевостях надзвичайного стану, а також оголошує у разі необхідності окремі місцевості України зонами надзвичайної екологічної ситуації – з наступним затвердженням цих рішень Верховною Радою України;
- 22) призначає на посади третину складу Конституційного Суду України;
- 24) присвоює вищі військові звання, вищі дипломатичні ранги та інші вищі спеціальні звання і класні чини;
- 25) нагороджує державними нагородами; встановлює президентські відзнаки та нагороджує ними;
- 26) приймає рішення про прийняття до громадянства України та припинення громадянства України, про надання притулку в Україні;
- 27) здійснює помилування;
- 28) створює у межах коштів, передбачених у Державному бюджеті України, для здійснення своїх повноважень консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи і служби;
- 29) підписує закони, прийняті Верховною Радою України;

30) має право вето щодо прийнятих Верховною Радою України законів (крім законів про внесення змін до Конституції України) з наступним поверненням їх на повторний розгляд Верховної Ради України;

31) здійснює інші повноваження, визначені Конституцією України.

Президент України не може передавати свої повноваження іншим особам або органам.

Президент України на основі та на виконання Конституції і законів України видає укази і розпорядження, які є обов'язковими до виконання на території України.

Стаття 116. Кабінет Міністрів України:

1) забезпечує державний суверенітет і економічну самостійність України, здійснення внутрішньої і зовнішньої політики держави, виконання Конституції і законів України, актів Президента України;

1¹) забезпечує реалізацію стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору;

2) вживає заходів щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина;

3) забезпечує проведення фінансової, цінової, інвестиційної та податкової політики; політики у сферах праці й зайнятості населення, соціального захисту, освіти, науки і культури, охорони природи, екологічної безпеки і природокористування;

4) розробляє і здійснює загальнодержавні програми економічного, науково-технічного, соціального і культурного розвитку України;

5) забезпечує рівні умови розвитку всіх форм власності; здійснює управління об'єктами державної власності відповідно до закону;

6) розробляє проект закону про Державний бюджет України і забезпечує виконання затвердженого Верховною Радою України Державного бюджету України, подає Верховній Раді України звіт про його виконання;

7) здійснює заходи щодо забезпечення обороноздатності і національної безпеки України, громадського порядку, боротьби зі злочинністю;

8) організовує і забезпечує здійснення зовнішньоекономічної діяльності України, митної справи;

9) спрямовує і координує роботу міністерств, інших органів виконавчої влади;

9¹) утворює, реорганізовує та ліквідовує відповідно до закону міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, діючи в межах коштів, передбачених на утримання органів виконавчої влади;

9²) призначає на посади та звільняє з посад за поданням Прем'єр-міністра України керівників центральних органів виконавчої влади, які не входять до складу Кабінету Міністрів України;

10) здійснює інші повноваження, визначені Конституцією та законами України.

Стаття 124. Правосуддя в Україні здійснюють виключно суди.

Стаття 129. Суддя, здійснюючи правосуддя, є незалежним та керується верховенством права.

Основними засадами судочинства є:

- 1) рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом;
- 2) забезпечення доведеності вини;
- 3) змагальність сторін та свобода в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості;
- 4) підтримання публічного обвинувачення в суді прокурором;
- 5) забезпечення обвинуваченому права на захист;
- 6) гласність судового процесу та його повне фіксування технічними засобами;
- 7) розумні строки розгляду справи судом;
- 8) забезпечення права на апеляційний перегляд справи та у визначених законом випадках – на касаційне оскарження судового рішення;
- 9) обов'язковість судового рішення.

Законом можуть бути визначені також інші засади судочинства.

Судочинство провадиться суддею одноособово, колегією суддів чи судом присяжних.

За неповагу до суду чи судді винні особи притягаються до юридичної відповідальності.

Закон України «Про судоустрій і статус суддів»

Стаття 1. Судова влада

1. Судова влада в Україні відповідно до конституційних засад поділу влади здійснюється незалежними та безсторонніми судами, утвореними законом.

2. Судову владу реалізують судді та, у визначених законом випадках, присяжні шляхом здійснення правосуддя у рамках відповідних судових процедур.

ТЕМА 5

ОСНОВИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Цивільний кодекс України

Стаття 1. Відносини, що регулюються цивільним законодавством

1. Цивільним законодавством регулюються особисті немайнові та майнові відносини (цивільні відносини), засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників.

2. До майнових відносин, заснованих на адміністративному або іншому владному підпорядкуванні однієї сторони другій стороні, а також до податкових, бюджетних відносин цивільне законодавство не застосовується, якщо інше не встановлено законом.

Стаття 2. Учасники цивільних відносин

1. Учасниками цивільних відносин є фізичні особи та юридичні особи (далі – особи).

2. Учасниками цивільних відносин є: держава Україна, Автономна Республіка Крим, територіальні громади, іноземні держави та інші суб'єкти публічного права.

Стаття 3. Загальні засади цивільного законодавства

1. Загальними засадами цивільного законодавства є:

- 1) неприпустимість свавільного втручання у сферу особистого життя людини;
- 2) неприпустимість позбавлення права власності, крім випадків, встановлених Конституцією України та законом;
- 3) свобода договору;
- 4) свобода підприємницької діяльності, яка не заборонена законом;
- 5) судовий захист цивільного права та інтересу;
- 6) справедливість, добросовісність та розумність.

Стаття 4. Акти цивільного законодавства України

1. Основу цивільного законодавства України становить Конституція України.

2. Основним актом цивільного законодавства України є Цивільний кодекс України.

Актами цивільного законодавства є також інші закони України, які приймаються відповідно до Конституції України та цього Кодексу (далі – закон).

Якщо суб'єкт права законодавчої ініціативи подав до Верховної Ради України проект закону, який регулює цивільні відносини інакше, ніж цей Кодекс, він зобов'язаний одночасно подати проект закону про внесення змін до Цивільного кодексу України. Поданий законопроект розглядається

Верховною Радою України одночасно з відповідним проектом закону про внесення змін до Цивільного кодексу України.

3. Цивільні відносини можуть регулюватись актами Президента України у випадках, встановлених Конституцією України.

4. Актами цивільного законодавства є також постанови Кабінету Міністрів України.

Якщо постанова Кабінету Міністрів України суперечить положенням цього Кодексу або іншому закону, застосовуються відповідні положення цього Кодексу або іншого закону.

5. Інші органи державної влади України, органи влади Автономної Республіки Крим можуть видавати нормативно-правові акти, що регулюють цивільні відносини, лише у випадках і в межах, встановлених Конституцією України та законом.

6. Цивільні відносини регулюються однаково на всій території України.

Стаття 177. Види об'єктів цивільних прав

1. Об'єктами цивільних прав є речі, у тому числі гроші та цінні папери, інше майно, майнові права, результати робіт, послуги, результати інтелектуальної, творчої діяльності, інформація, а також інші матеріальні і нематеріальні блага.

ТЕМА 6

ОСНОВИ ЖИТЛОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Конституція України

Стаття 47. Кожен має право на житло. Держава створює умови, за яких кожний громадянин матиме змогу побудувати житло, придбати його у власність або взяти в оренду.

Громадянам, які потребують соціального захисту, житло надається державою та органами місцевого самоврядування безоплатно або за доступну для них плату відповідно до закону.

Ніхто не може бути примусово позбавлений житла інакше як на підставі закону за рішенням суду.

Житловий Кодекс України

Стаття 4. Житловий фонд

Жилі будинки, а також жилі приміщення в інших будівлях, що знаходяться на території України, утворюють житловий фонд.

Житловий фонд включає:

жилі будинки і жилі приміщення в інших будівлях, що належать державі (державний житловий фонд);

жилі будинки і жилі приміщення в інших будівлях, що належать колгоспам та іншим кооперативним організаціям, їх об'єднанням, профспілковим та іншим громадським об'єднанням (громадський житловий фонд);

жилі будинки, що належать житлово-будівельним кооперативам (фонд житлово-будівельних кооперативів);

жилі будинки (частини будинків), квартири, що належать громадянам на праві приватної власності (приватний житловий фонд);

квартири в багатоквартирних жилих будинках, садибні (одноквартирні) жилі будинки, а також жилі приміщення в інших будівлях усіх форм власності, що надаються громадянам, які відповідно до закону потребують соціального захисту (житловий фонд соціального призначення).

До житлового фонду включаються також жилі будинки, що належать державно-колгоспним та іншим державно-кооперативним об'єднанням, підприємствам і організаціям. Відповідно до законодавства України до цих будинків застосовуються правила, встановлені для громадського житлового фонду.

До житлового фонду не входять нежилі приміщення в жилих будинках, призначені для торговельних, побутових та інших потреб непромислового характеру.

Стаття 6. Призначення жилих будинків і жилих приміщень

Жилі будинки і жилі приміщення призначаються для постійного або тимчасового проживання громадян, а також для використання у встановленому порядку як службових жилих приміщень і гуртожитків. Надання приміщень у жилих будинках для потреб промислового характеру забороняється.

Стаття 9. Житлові права громадян

Громадяни мають право на одержання у безстрокове користування у встановленому порядку жилого приміщення в будинках державного чи громадського житлового фонду або на одержання за їх бажанням грошової компенсації за належне їм для отримання жиле приміщення для категорій громадян, визначених законом, або в будинках житлово-будівельних кооперативів.

Забезпечення постійним житлом громадян, які відповідно до законодавства мають право на його отримання, може здійснюватися шляхом будівництва або придбання доступного житла за рахунок надання державної підтримки у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Громадяни мають право на приватизацію квартир (будинків) державного житлового фонду, житлових приміщень у гуртожитках, які перебувають у власності територіальних громад, або придбання їх у житлових кооперативах, на біржових торгах, шляхом індивідуального житлового будівництва чи одержання у власність на інших підставах, передбачених законом.

Ніхто не може бути виселений із займаного жилого приміщення або обмежений у праві користування жилим приміщенням інакше як з підстав і в порядку, передбачених законом.

Житлові права охороняються законом, за винятком випадків, коли вони здійснюються в суперечності з призначенням цих прав чи з порушенням прав інших громадян або прав державних і громадських об'єднань.

Стаття 10. Житлові обов'язки громадян

Громадяни зобов'язані дбайливо ставитися до будинку, в якому вони проживають, використовувати жиле приміщення відповідно до його призначення, додержуватись правил користування жилими приміщеннями, економно витрачати воду, газ, електричну і теплову енергію.

Жилі будинки і жилі приміщення не можуть використовуватися громадянами на шкоду інтересам суспільства.

Кодекс України про адміністративні правопорушення

Стаття 149. Порушення порядку взяття на облік та строків заселення жилих будинків і жилих приміщень

Порушення посадовими особами порядку взяття на облік громадян, які потребують поліпшення житлових умов, зняття з обліку та надання громадянам жилих приміщень, недодержання строків заселення жилих будинків і жилих приміщень –

тягнуть за собою накладення штрафу від трьох до восьми неоподаткованих мінімумів доходів громадян.

Стаття 150. Порушення правил користування жилими будинками і жилими приміщеннями

Порушення правил користування жилими приміщеннями, санітарного утримання місць загального користування, сходових кліток, ліфтів, під'їздів, придомових територій, порушення правил експлуатації жилих будинків, жилих приміщень та інженерного обладнання, безгосподарне їх утримання, а також самовільне переобладнання та перепланування жилих будинків і жилих приміщень, використання їх не за призначенням, псування жилих будинків, жилих приміщень, їх обладнання та об'єктів благоустрою –

тягнуть за собою попередження або накладення штрафу на громадян від одного до трьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і попередження або накладення штрафу на посадових осіб – від трьох до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 151. Самоправне зайняття жилого приміщення

Самоправне зайняття жилого приміщення у будинках державного або громадського житлового фонду чи фонду житлово-будівельних кооперативів – тягне за собою накладення штрафу від п'яти до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 152. Порушення державних стандартів, норм і правил у сфері благоустрою населених пунктів, правил благоустрою територій населених пунктів

Порушення державних стандартів, норм і правил у сфері благоустрою населених пунктів, правил благоустрою територій населених пунктів – тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від двадцяти до вісімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб, громадян – суб'єктів підприємницької діяльності – від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 153. Знищення або пошкодження зелених насаджень або інших об'єктів озеленення в межах населених пунктів та за їх межами, що не віднесені до лісового фонду

Знищення або пошкодження зелених насаджень, окремих дерев, чагарників, газонів, квітників та інших об'єктів озеленення в межах населених пунктів, невжиття заходів для їх охорони, а також самовільне перенесення в інші місця під час забудови окремих ділянок, зайнятих об'єктами озеленення; пошкодження дерев і чагарників за межами населених пунктів, що не віднесені до лісового фонду, або їх незаконна порубка – тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від десяти до тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб або фізичних осіб – підприємців – від тридцяти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 154. Порушення правил утримання собак і котів

Утримання собак і котів у місцях, де це заборонено відповідними правилами, утримання незареєстрованих собак, приведення їх у громадські місця, вигулювання собак без повідків та намордників (крім собак, породи яких не внесені до Переліку небезпечних порід собак) чи в не відведених для цього місцях, а також неприбирання власником тварини її екскрементів під час перебування тварини у громадському місці (крім вигулювання у спеціально відведених для цього місцях) – тягнуть за собою попередження або накладення штрафу на громадян від десяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і попередження

або накладення штрафу на посадових осіб – від двадцяти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені особою повторно протягом року, – тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від двадцяти до тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб - від тридцяти до шістдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Дії, передбачені частиною першою цієї статті, що спричинили заподіяння шкоди здоров'ю людини або її майну, – тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією тварин і на посадових осіб – від двохсот до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією тварин.

ТЕМА 7

ОСНОВИ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Конституція України

Стаття 43. Кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується.

Держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю, гарантує рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності, реалізовує програми професійно-технічного навчання, підготовки і перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб.

Використання примусової праці забороняється. Не вважається примусовою працею військова або альтернативна (невійськова) служба, а також робота чи служба, яка виконується особою за вироком чи іншим рішенням суду або відповідно до законів про воєнний і про надзвичайний стан.

Кожен має право на належні, безпечні і здорові умови праці, на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом.

Використання праці жінок і неповнолітніх на небезпечних для їхнього здоров'я роботах забороняється.

Громадянам гарантується захист від незаконного звільнення.

Право на своєчасне одержання винагороди за працю захищається законом.

Кодекс законів про працю України (КЗпПУ)**Стаття 2. Основні трудові права працівників**

Право громадян України на працю, – тобто на одержання роботи з оплатою праці не нижче встановленого державою мінімального розміру, – включаючи право на вільний вибір професії, роду занять і роботи, забезпечується державою. Держава створює умови для ефективної зайнятості населення, сприяє працевлаштуванню, підготовці і підвищенню трудової кваліфікації, а при необхідності забезпечує перепідготовку осіб, вивільнюваних у результаті переходу на ринкову економіку.

Працівники реалізують право на працю шляхом укладення трудового договору про роботу на підприємстві, в установі, організації або з фізичною особою. Працівники мають право на відпочинок відповідно до законів про обмеження робочого дня та робочого тижня і про щорічні оплачувані відпустки, право на здорові і безпечні умови праці, на об'єднання в професійні спілки та на вирішення колективних трудових конфліктів (спорів) у встановленому законом порядку, на участь в управлінні підприємством, установою, організацією, на матеріальне забезпечення в порядку соціального страхування в старості, а також у разі хвороби або реабілітації, повної або часткової втрати працездатності, на матеріальну допомогу в разі безробіття, на право звернення до суду для вирішення трудових спорів незалежно від характеру виконуваної роботи або займаної посади, крім випадків, передбачених законодавством, та інші права, встановлені законодавством.

Стаття 4. Законодавство про працю

Законодавство про працю складається з Кодексу законів про працю України та інших актів законодавства України, прийнятих відповідно до нього.

Стаття 5-1. Гарантії забезпечення права громадян на працю

Держава гарантує працездатним громадянам, які постійно проживають на території України:

вільний вибір виду діяльності;

безплатне сприяння державними службами зайнятості у підборі підходящої роботи і працевлаштуванні відповідно до покликання, здібностей, професійної підготовки, освіти, з урахуванням суспільних потреб;

надання підприємствами, установами, організаціями відповідно до їх попередньо поданих заявок роботи за фахом випускникам державних вищих навчальних, професійних навчально-виховних закладів;

безплатне навчання безробітних нових професій, перепідготовку в навчальних закладах або у системі державної служби зайнятості з виплатою стипендії;

компенсацію відповідно до законодавства матеріальних витрат у зв'язку з направленням на роботу в іншу місцевість;

правовий захист від необґрунтованої відмови у прийнятті на роботу і незаконного звільнення, а також сприяння у збереженні роботи.

ТЕМА 8

ОСНОВИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Кодекс України про адміністративні правопорушення

Стаття 1. Завдання Кодексу України про адміністративні правопорушення

Завданням Кодексу України про адміністративні правопорушення є охорона прав і свобод громадян, власності, конституційного ладу України, прав і законних інтересів підприємств, установ і організацій, встановленого правопорядку, зміцнення законності, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі точного і неухильного додержання Конституції і законів України, поваги до прав, честі і гідності інших громадян, до правил співжиття, сумлінного виконання своїх обов'язків, відповідальності перед суспільством.

Стаття 9. Поняття адміністративного правопорушення

Адміністративним правопорушенням (проступком) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність.

Адміністративна відповідальність за правопорушення, передбачені цим Кодексом, настає, якщо ці порушення за своїм характером не тягнуть за собою відповідно до закону кримінальної відповідальності.

Стаття 12. Вік, після досягнення якого настає адміністративна відповідальність

Адміністративній відповідальності підлягають особи, які досягли на момент вчинення адміністративного правопорушення шістнадцятирічного віку.

Стаття 16. Відповідальність іноземців і осіб без громадянства

Іноземці і особи без громадянства, які перебувають на території України, підлягають адміністративній відповідальності на загальних підставах з громадянами України. Питання про відповідальність за адміністративні правопорушення, вчинені на території України іноземцями, які згідно з чинними законами та міжнародними договорами України користуються імунітетом від адміністративної юрисдикції України, вирішуються дипломатичним шляхом.

Стаття 17. Обставини, що виключають адміністративну відповідальність

Особа, яка діяла в стані крайньої необхідності, необхідної оборони або яка була в стані неосудності, не підлягає адміністративній відповідальності.

Стаття 24. Види адміністративних стягнень

За вчинення адміністративних правопорушень можуть застосовуватись такі адміністративні стягнення:

1) попередження;

2) штраф;

{Пункт 2-1 частини першої статті 24 виключено на підставі Закону № 566-IX від 24.04.2020}

3) оплатне вилучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення;

4) конфіскація: предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; грошей, одержаних внаслідок вчинення адміністративного правопорушення;

5) позбавлення спеціального права, наданого даному громадянину (права керування транспортними засобами, права полювання);

позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю;

5¹) громадські роботи;

6) виправні роботи;

6¹) суспільно корисні роботи;

7) адміністративний арешт;

8) арешт з утриманням на гауптвахті.

Законами України може бути встановлено й інші, крім зазначених у цій статті, види адміністративних стягнень.

Законами України може бути передбачено адміністративне видворення за межі України іноземців і осіб без громадянства за вчинення адміністративних правопорушень, які грубо порушують правопорядок.

ТЕМА 9

ОСНОВИ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Кримінальний кодекс України

Стаття 1. Завдання Кримінального кодексу України

1. Кримінальний кодекс України має своїм завданням правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від кримінально-протиправних посягань, забезпечення миру і безпеки людства, а також запобігання кримінальним правопорушенням.

2. Для здійснення цього завдання Кримінальний кодекс України визначає, які суспільно небезпечні діяння є кримінальними правопорушеннями та які покарання застосовуються до осіб, що їх вчинили.

Стаття 2. Підстава кримінальної відповідальності

1. Підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад кримінального правопорушення, передбаченого цим Кодексом.

2. Особа вважається невинуватою у вчиненні кримінального правопорушення і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду.

3. Ніхто не може бути притягнений до кримінальної відповідальності за те саме кримінальне правопорушення більше одного разу.

Стаття 3. Законодавство України про кримінальну відповідальність

1. Законодавство України про кримінальну відповідальність становить Кримінальний кодекс України, який ґрунтується на Конституції України та загальновизнаних принципах і нормах міжнародного права.

2. Закони України про кримінальну відповідальність, прийняті після набрання чинності цим Кодексом, включаються до нього після набрання ними чинності.

3. Кримінальна протиправність діяння, а також його караність та інші кримінально-правові наслідки визначаються тільки цим Кодексом.

4. Застосування закону про кримінальну відповідальність за аналогією заборонено.

5. Закони України про кримінальну відповідальність повинні відповідати положенням, що містяться в чинних міжнародних договорах, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України.

6. Зміни до законодавства України про кримінальну відповідальність можуть вноситися виключно законами про внесення змін до цього

Кодексу та/або до кримінального процесуального законодавства України, та/або до законодавства України про адміністративні правопорушення.

Стаття 4. Чинність закону про кримінальну відповідальність у часі

1. Закон про кримінальну відповідальність набирає чинності через десять днів з дня його офіційного оприлюднення, якщо інше не передбачено самим законом, але не раніше дня його опублікування.

2. Кримінальна протиправність і караність, а також інші кримінально-правові наслідки діяння визначаються законом про кримінальну відповідальність, що діяв на час вчинення цього діяння.

3. Часом вчинення кримінального правопорушення визнається час вчинення особою передбаченої законом про кримінальну відповідальність дії або бездіяльності.

Стаття 6. Чинність закону про кримінальну відповідальність щодо кримінального правопорушення, вчиненого на території України

1. Особи, які вчинили кримінальні правопорушення на території України, підлягають кримінальній відповідальності за цим Кодексом.

2. Кримінальне правопорушення визнається вчиненим на території України, якщо його було почато, продовжено, закінчено або припинено на території України.

3. Кримінальне правопорушення визнається вчиненим на території України, якщо його виконавець або хоча б один із співучасників діяв на території України.

4. Питання про кримінальну відповідальність дипломатичних представників іноземних держав та інших громадян, які за законами України і міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, не є підсудні у кримінальних справах судам України, в разі вчинення ними кримінального правопорушення на території України вирішується дипломатичним шляхом.

Стаття 18. Суб'єкт кримінального правопорушення

1. Суб'єктом кримінального правопорушення є фізична осудна особа, яка вчинила кримінальне правопорушення у віці, з якого відповідно до цього Кодексу може наставати кримінальна відповідальність.

2. Спеціальним суб'єктом кримінального правопорушення є фізична осудна особа, яка вчинила у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність, кримінальне правопорушення, суб'єктом якого може бути лише певна особа.

Стаття 29. Кримінальна відповідальність співучасників

1. Виконавець (співвиконавець) підлягає кримінальній відповідальності за статтею Особливої частини цього Кодексу, яка передбачає вчинене ним кримінальне правопорушення.

2. Організатор, підбурювач та пособник підлягають кримінальній відповідальності за відповідною частиною статті 27 і тією статтею (частиною статті) Особливої частини цього Кодексу, яка передбачає кримінальне правопорушення, вчинене виконавцем.

3. Ознаки, що характеризують особу окремого співучасника кримінального правопорушення, ставляться в вину лише цьому співучасникові. Інші обставини, що обтяжують відповідальність і передбачені у статтях Особливої частини цього Кодексу як ознаки кримінального правопорушення, що впливають на кваліфікацію дій виконавця, ставляться в вину лише співучаснику, який усвідомлював ці обставини.

4. У разі вчинення виконавцем незакінченого кримінального правопорушення інші співучасники підлягають кримінальній відповідальності за співучасть у незакінченому кримінальному правопорушенні.

5. Співучасники не підлягають кримінальній відповідальності за діяння, вчинене виконавцем, якщо воно не охоплювалося їхнім умислом.

Навчальне видання

Челомбітько Тетяна Валеріївна

**КОНСТИТУЦІЙНЕ ЗАКОНОДАВСТВО
ТА ОСНОВИ ОКРЕМИХ ГАЛУЗЕЙ
ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ**

Навчальний посібник

Коректор *О. В. Пунько*
Комп'ютерне верстання *Н. О. Ваніна*
Макет обкладинки *Н. Є. Пруднік*

Формат 60х84/16. Ум. друк. арк. 7,08. Наклад 50 пр. Зам. № 206/24.

Видавець і виготовлювач
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № від 3367 від 13.01.2009 р.

Видавництво ХНУ імені В. Н. Каразіна